Jouw toekomstige brunssum

Samen maken we Brunssum: De weg er naartoe

De analysefase

Toekomstsvisie Brunssum

Dit is een document van Gemeente Brunssum
versie 1 - november 2024

Inhoudsopgave

1 **Waarom een nieuwe toekomstvisie?** 4

De tijd is rijp

Analysefase: de basis leggen

2 **Samen werken aan Brunssum** 8

De bouwstenen van de analysefase

Jouw Toekomstige Brunssum (participatie-activiteiten)

3 **Een reis door de tijd: de evolutie van Brunssum** 12

Tijdperk 1: ondergrond en nederzettingen

Tijdperk 2: de komst van de industrialisatie, steenkoolwinning en de kerk

Tijdperk 3: de sluiting van de mijnen en de transformatiejaren

4 **Brunssum vandaag de dag** 22

Waar staan we?

A. Demografie

B. Sociaal

C. Ruimte

D. Economie

Wat doen we al?

5 **Met welke inzichten bouwen we verder aan onze toekomst?** 80

Op zoek naar het omslagpunt

De hoofdlijnen & verdiepende inzichten

Hoofdstuk 1

Waarom een nieuwe toekomstvisie?

Richting geven aan het Brunssum van de toekomst

De tijd is rijp.

Onze huidige visies, uit 2009 en 2013, zijn verouderd. De wereld is veranderd en Brunssum moet mee. Een nieuwe toekomstvisie is essentieel om de richting van onze stad te bepalen. We staan voor grote maatschappelijke opgaven en moeten voldoen aan de nieuwe Omgevingswet, die ons verplicht om vóór 2027 een omgevingsvisie vast te stellen.

Wat is een toekomstvisie?

De strategische koers die bepaalt wat we als organisatie, of in dit geval als gemeente, willen bereiken in de toekomst.

Een toekomstvisie geeft strategisch richting aan wat we als gemeente willen bereiken. Het is meer dan een plan voor de fysieke leefomgeving; het is een breed gedragen visie die sociale, ruimtelijke en economische aspecten omvat. Deze visie vormt de basis voor alle toekomstige beslissingen en dient als leidraad voor de ontwikkeling van de stad.
Daarnaast fungeert het als een uitvoerbaar sturingskader, dat ons helpt bij het herinrichten van werkprocessen en nieuwe manieren van samenwerking. Zowel binnen de gemeentelijke organisatie als met onze partners die elke dag aan Brunssum werken.

Waarom een nieuwe toekomstvisie?

- Richting geven aan de toekomst van Brunssum.
- Bestaande visies zijn verouderd.
- Nieuwe wetgeving en opgaven vereisen actie.

Maximale participatieve aanpak

We hebben **een intensieve participatieve aanpak** gehanteerd die uit vier stappen bestaat:

1. Analysefase
2. Ontwikkelrichting
3. Ontwerp toekomstvisie
4. Definitieve toekomstvisie

Analysefase: de basis leggen

We begonnen met een uitgebreide analyse. Het is cruciaal om eerst goed te begrijpen waar we nu staan voordat we vooruit kunnen kijken. Deze fase helpt ons complexe vraagstukken en kansen voor Brunssum in kaart te brengen, zodat we goed onderbouwde keuzes kunnen maken voor de korte en lange termijn.

Het doel van de analysefase

1 Begrip creëren

De geschiedenis en huidige situatie van Brunssum vertellen ons hoe we hier zijn gekomen. Analyse laat ons zien wat goed gaat en wat beter kan, ondersteund door statistische gegevens en input van belanghebbenden.

2 Beleid ontwikkelen

Een grondige analyse vormt een solide basis voor het ontwikkelen van effectieve interventies en beleid.

3 Ondersteunen van beslissingen

Met duidelijke feiten kunnen gemeenteraad en college beter beslissen wat nodig is voor de toekomst. Risico's en voordelen van verschillende acties worden inzichtelijker.

4 Evalueren van beleid

Na invoering van beleid helpt de analyse bij het monitoren van de resultaten. Wat werkt? Wat kan beter? Waar nodig passen we strategieën aan.

5 Bewijs leveren

Analyse levert bewijs voor de resultaten van beleid, wat zorgt voor meer transparantie en vertrouwen in beleidsbeslissingen.

Eerst de huidige situatie begrijpen, daarna vooruitkijken.

Hoofdstuk 2

Samen werken aan Brunssum

Hoe staat Brunssum er op dit moment voor?

De bouwstenen van de analysefase

Voordat we naar de toekomst kijken, is het belangrijk te begrijpen waar Brunssum nu staat. Wat maakt ons wie we zijn? Hoe ervaren onze inwoners de stad? En welke lessen kunnen we trekken uit onze geschiedenis?

Ruimtelijke Analyse

De ruimtelijke structuur van Brunssum is door de jaren heen onder druk komen te staan. HeusschenCopier heeft dit in vier verhaallijnen samengevat, wat resulteerde in een ruimtelijk raamwerk.
Hieruit zijn kernwaarden voor de toekomst geformuleerd, die richting geven aan de ruimtelijke ontwikkeling van de stad.

Sociaal-maatschappelijke Analyse

Paulien van Mierlo en Hanneke Wijninga, Advies En Projecten hebben een toekomstgerichte beschouwing van het sociaal domein uitgevoerd. Hierbij ligt de focus op de toekomstige ontwikkelingen en hun impact op zorggebruik en financiën. Thema's zoals gezondheid (fysiek en mentaal), werk en inkomen, onderwijs, WMO, jeugdhulp en veiligheid zijn hierbij onderzocht.

Data & Beleid

Bureau Louter heeft Brunssum vergeleken met andere gemeenten op belangrijke maatschappelijke thema's. Daarnaast hebben ze via een beleidsanalyse de huidige koers van de gemeente en regio beoordeeld. Dit biedt een objectief inzicht in waar we nu staan en welke uitdagingen er zijn.

Participatie: samen maken we de toekomst

We hebben actief geluisterd naar verhalen van Brunssumers: bewoners, ondernemers, medewerkers, verenigingen, woningcorporaties en andere betrokkenen. We wilden weten waar zij trots op zijn, wat goed gaat, wat beter kan en wat belangrijk is voor de toekomst. Dit hebben we verzameld via verschillende participatie-activiteiten.

Jouw Toekomstige Brunssum

De afgelopen maanden riepen we onder de vlag van ‘Jouw Toekomstige Brunssum’ op om mee te denken én te doen, zodat we onze bouwstenen ook kunnen verrijken met menselijke inzichten. Dit samen vormt ons verhaal.

Participatie-activiteiten: wat hebben we allemaal gedaan?

Straathoeksessies
In alle vijf de wijken van Brunssum gingen we letterlijk de straat op met een pop-up kraampje om in gesprek te gaan met voorbijgangers. Ongeveer 200 mensen van alle leeftijden en achtergronden deelden hun visie op wat Brunssum bijzonder maakt en wat er verbeterd kan worden.

Workshops
We organiseerden workshops voor specifieke doelgroepen, zoals de gemeenteraad, ondernemers, woningcorporaties en zorg- en welzijnsorganisaties. Ook jongeren kregen een stem tijdens een speciale pizza-sessie. In totaal namen ongeveer 75 mensen deel.

Scholen
In samenwerking met basisscholen hebben we kinderen gevraagd naar hun kijk op de buurt en hun dromen voor de toekomst. Zo’n 15 kinderen deelden hun ideeën via een tekenopdracht, wat ook is meegenomen in de analyse. Daarnaast hebben we de kindertrendrede van de kindergemeenteraad verwerkt als belangrijke input.

Enquête
We hebben een online vragenlijst verspreid om meer stemmen te verzamelen. Deze werd gedeeld via social media en flyers, wat 285 reacties opleverde. Dit gaf ons een goed beeld van wat er leeft onder de bevolking.

Workshop voor OnsBrunssum
Tijdens een speciale workshop konden geïnteresseerden ideeën delen en de conclusies van eerdere activiteiten bespreken. Zo’n 50 deelnemers, waaronder bewoners, ondernemers, verenigingsvertegenwoordigers en andere stakeholders, deden mee aan deze sessie.

Gemeentebijeenkomsten
Voor gemeentemedewerkers organiseerden we twee bijeenkomsten: een kick-off om eerste inzichten op te halen en een workshop om de conclusies aan te scherpen. Per sessie namen ongeveer 25 medewerkers deel.

Wijkmanagers
Wijkmanagers kregen een training om met bewoners in gesprek te gaan over hun toekomstverwachtingen. Tijdens gesprekken over bijvoorbeeld woningverduurzaming vroegen ze ook naar de waarden en uitdagingen voor de toekomst. Er vonden ongeveer 100 gesprekken plaats bij mensen thuis.

Brede Welvaart methodiek
Bij alle participatie-activiteiten hebben we de ‘Brede Welvaart’ methodiek gehanteerd, een kader dat 8 thema’s omvat die belangrijk zijn voor bewoners. Deze methodiek helpt ons om de input vanuit verschillende perspectieven op dezelfde manier te vergelijken en te integreren in een uniforme visie.

Thema’s Brede Welvaart

Hoofdstuk 3

Een reis door de tijd: de evolutie van Brunssum

Elke stap vooruit draagt sporen van het verleden.

Tijdperk 1: ondergrond en nederzettingen

De vroege geschiedenis van Brunssum

Brunssum kent een rijke geschiedenis die teruggaat tot het stenen tijdperk, toen de eerste bewoners zich vanuit Oost-Europa hier vestigden. Archeologische vondsten, zoals Romeinse grafresten op de Kruisberg en in het gebied Haefland, bewijzen dat er rond 50 voor Christus al mensen woonden. Naast landbouw speelde de klei uit Brunssum een belangrijke rol voor Romeinse pottenbakkers. Dit leidde tot de opkomst van een keramische industrie die tot na de Middeleeuwen bleef bestaan.

Bruinkool en bakstenen

De grond rondom Brunssum bevat niet alleen zand en klei, maar ook bruinkool. Deze werd in verschillende periodes afgegraven. Het zand en de klei werden gebruikt voor de productie van bakstenen, een ambacht dat al in de prehistorie beoefend werd. Het culturele centrum D'r Brikke Oave (de steenoven) herinnert nog steeds aan deze baksteenindustrie.

Van pottenbakkers naar boerendorp

Toen de keramische industrie verdween, transformeerde Brunssum in een klein boerendorp met ongeveer 600 inwoners rond 1650. Ondanks de aanwezigheid van drie kastelen leefden de boeren in armoede. Velen verdienden extra inkomen als smid van ijzeren smeedwerk, een ambacht dat in de tweede helft van de 18e eeuw bekend werd als 'Het ambacht van de Eyseren'. Dit ambachtelijke werkgebied besloeg het huidige Brunssum en Beekdaelen.

Verheffing tot gemeente

In de 18e eeuw werden de Zuidelijke Nederlanden, waaronder Brunssum, ingelijfd bij Oostenrijk. Na de Franse Revolutie werd Brunssum op 31 augustus 1796 door de Franse overheid verheven tot gemeente. Ondanks deze bestuurlijke verandering groeide Brunssum nauwelijks: rond 1850 telde het dorp zo'n 1000 inwoners in minder dan 300 woningen. Tegen 1900 was dit aantal nauwelijks toegenomen.

Ontstaan van de dorpskern

De dorpskern van Brunssum ontstond door de samenvoeging van het oude dorp met de gehuchten Rumpen en Kling. De structuur van het gebied volgde het patroon van het beekdallandschap, waarbij bewoners zich op de hogere, drogere delen vestigden. Boerderijen en kastelen, zoals Amstenrade en Clutteleen, kenmerkten het landschap.

De historische Dorpstraat

De Dorpstraat vormde het centrale dorpslint, met de oude kern rondom de Oude Markt en de kruising Kerkstraat/Dorpstraat/Merkelbeekerstraat. Deze historische structuur is nog steeds zichtbaar en vormt een charmant contrast met het verstedelijkt Brunssum. Veel kleinschalige bebouwing is bewaard gebleven.

Een rustig kerkdorp

In de 19e eeuw bleef Brunssum een rustig kerkdorp, met rond 1900 slechts 1200 inwoners. De dorpse sfeer en historische structuren zijn nog altijd herkenbaar in het Brunssum van vandaag.

De oude dorpskern van Brunssum

Historisch kaartmateriaal en studies tonen dat de huidige kern van Brunssum ontstond door het samenvloeien van het oude dorp Brunssum met de gehuchten Rumpen en Kling.

Tijdperk 2: de komst van de industrialisatie, steenkoolwinning en de kerk

Brunssum en de steenkoolwinning

Met de ontdekking en winning van steenkool speelde Brunssum een cruciale rol in de Nederlandse industrialisatie. Deze ontwikkeling bracht ingrijpende veranderingen, zowel sociaal, economisch als ruimtelijk. In 1915 opende de Staatsmijn Hendrik, een van de grootste mijnen in de regio, wat een enorme impact had op de stad en omgeving.

Grote groei en verandering

De komst van de mijnen leidde tot een explosieve groei van de bevolking en welvaart. Brunssum groeide uit tot een stad met ca. 30.000 inwoners. Naast werkgelegenheid in de mijnen zelf, ontstonden er banen in de bouw, transport en detailhandel. Het voorheen dorpse karakter van Brunssum veranderde in een stedelijke omgeving met meerdere mijnkoloniën, verbonden door oude linten zoals het Bodemplein, de Rumpenerstraat en de Kerkstraat. Hoewel de welvaart toenam, was de economie kwetsbaar door de eenzijdige focus op de steenkoolindustrie.

Een nieuwe culturele en sociale structuur

De mijnbouw bracht een nieuwe, diverse bevolking naar Brunssum. Arbeidersfamilies uit onder andere Polen, Duitsland, Slovenië, Marokko en Turkije kwamen hiernaartoe op zoek naar een beter leven. Dit leidde tot de vorming van een hechte gemeenschap van mijnwerkers en hun gezinnen, waarin solidariteit en saamhorigheid centraal stonden. Veel verenigingen en sociale clubs die nu nog bestaan, werden in deze periode opgericht. De hiërarchische structuur van de mijnindustrie en de sterke invloed van de kerk bevorderden een cultuur van loyaliteit en volgzaamheid.

Staatsmijn Hendrik in Brunssum

Een Nederlandse kolenmijn die tussen 1915 en 1963 hoofdzakelijk gasrijk vetkool produceerde.

Solidariteit en gemeenschap

De gemeenschapszin kwam duidelijk naar voren in moeilijke tijden, zoals tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen Brunssum onderdak bood aan Joodse onderduikers. Ook tijdens de watersnoodramp van 1953 toonde de stad haar solidariteit door het carnaval af te gelasten en in plaats daarvan in de zomer een volksfeest te organiseren. Dit was het begin van de Parade, een traditie die nog steeds de gemeenschapszin en trots van Brunssum versterkt.

De opkomst van mijnkoloniën

De snelle bevolkingsgroei vroeg om nieuwe woningen en voorzieningen. Tussen 1910 en 1930 werden in hoog tempo mijnkoloniën zoals de Egge, Schuttersveld en Treebeek gebouwd. Deze wijken, deels het grootste aaneengesloten beschermd stads- en dorpsgezicht van Nederland, werden ontworpen als tuindorpen met een knus karakter en ruimte voor moestuinen. De pleinen dienden als ontmoetingsplekken en gaven de wijken een ruimtelijk gevoel. Tegelijkertijd werd de basis gelegd voor het huidige voorzieningenniveau van de gemeente, met een blijvende infrastructuur van winkels, scholen en andere maatschappelijke voorzieningen.

Infrastructuur en bereikbaarheid

De infrastructuur in Brunssum werd primair ontwikkeld om de mijnen goed bereikbaar te maken. Er was een spoorlijn voor het transport van mijnsteen en afval van de mijnen Emma en Hendrik richting de Oostflank. Voor personenvervoer ontstond een hoofdstructuur die nu de Prins Hendriklaan, Karel Doormanstraat, Dorpstraat en Rumpenerstraat omvat. Langs deze straten ontstonden commerciële functies en voorzieningen op natuurlijke wijze. De snelle groei van wijken in de regio zorgde echter voor toenemende bereikbaarheidsproblemen, mede door een gebrek aan goede regionale infrastructuur.

Tijdperk 3: de sluiting van de mijnen en de transformatiejaren

Het einde van de mijnindustrie

In de jaren zestig besloot de Nederlandse regering onder leiding van minister Joop den Uyl om de mijnindustrie geleidelijk af te bouwen. Dit betekende het einde van een tijdperk van economische activiteit en sociale cohesie in Brunssum. De stad moest op zoek naar een nieuwe toekomst, los van de traditionele industrie.

Impact op de gemeenschap

De mijnsluitingen hadden een enorme impact. Tienduizenden mijnwerkers, vaak laagopgeleid en hardwerkend, verloren hun baan. Dit leidde tot massawerkloosheid en onzekerheid in Brunssum en de regio. Hoewel de overheid herstructureringsprogramma's lanceerde om de overgang naar een nieuwe economie te vergemakkelijken en bedrijven zoals Curver, DAF, ABP en CBS aantrok, bleef de werkloosheid hoog. Er kwam nooit echt vervangende werkgelegenheid. Hoogopgeleiden vertrokken uit de regio, wat nog steeds zichtbaar is in het opleidingsniveau en de materiële welvaart van Brunssum.

Verlies van sociale samenhang

Naast economische gevolgen had de mijnsluiting ook grote sociale impact. De hechte gemeenschappen die rondom de mijnen waren ontstaan, verloren hun identiteit en bestaanszekerheid. Tegelijkertijd speelde ook de modernisering van het katholicisme een rol. Het gevolg: een terugtrekkende beweging van de kerk en daarmee bemoeienis in het leven van de Brunssumer. De regie waar veel mensen op leunden, verdween in korte tijd. Daarnaast bleven veel mijnwerkers ziek achter. Stoflongen was door het ondergrondse werk een van de grootste gezondheidskwalen. Het stoflongencentrum in Treebeek werd later gesticht om hen te voorzien van goede zorg.

Erfenis van de mijnbouw

De mijnbouw liet grote hoeveelheden mijnsteen en -afval achter, vooral bij de voormalige mijnen Hendrik, Emma en de stortplaats Oostflank. Deze gebieden zijn vanwege instabiliteit en vervuiling beperkt geschikt voor herontwikkeling. De sporen van de mijnindustrie blijven daarom zichtbaar in het landschap en vormen een uitdaging voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

De komst van de NAVO

In 1967 vestigde de NAVO zich op de voormalige Hendrik-site met het hoofdkwartier AFCENT (nu JFC). Dit bracht duizenden internationale gezinnen naar Brunssum en creëerde een nieuwe economische pijler voor de stad. De aanwezigheid van de NAVO zorgde voor een diverse, internationale gemeenschap en droeg bij aan de economische stabiliteit van de regio.

Van zwart naar groen

Om de regio (Brunssum, Heerlen, Landgraaf en Kerkrade) klaar te maken voor de 'nieuwe toekomst' ging in 1975 het programma 'van zwart naar groen' van start. Het doel was om het mijnverleden te vervangen door een moderne, groene omgeving met betaalbare sociale woningbouw. Dit nieuwe narratief zorgde voor een breed gedragen transformatie, die aansluit bij de huidige identiteit van Brunssum en de regio.

Economisch herstel en uitdagingen

Tussen 1977 en 1992 richtte de 'Perspectievennota Limburg' zich op het economisch herstel van Zuid-Limburg. Ondanks de inspanningen bleef de samenwerking binnen de regio beperkt en werden kansen voor een sterk regionaal front niet optimaal benut. Trends zoals bevolkingskrimp, globalisering, vergrijzing en de groei van het autogebruik beïnvloedden de verdere ontwikkeling van Brunssum.

Programma 'van zwart naar groen'

Om de regio klaar te maken voor de 'nieuwe toekomst' ging in 1975 het programma 'van zwart naar groen' van start. Deze transformatie gumde een groot deel van het mijnverleden van Brunssum, Heerlen, Landgraaf en Kerkrade uit.

Op zoek naar een nieuw perspectief

De afgelopen 25 jaar hebben in het teken gestaan van diverse pogingen om de regio nieuw leven in te blazen via beleidsinterventies, regionale samenwerkingsverbanden en projecten.

Parkstad

In 1988 werd Parkstad Limburg opgericht, een samenwerkingsverband gericht op het herstel van de ruimtelijke en economische structuur van de regio. Binnen dit verband is gewerkt aan verschillende belangrijke regionale thema's. Een van de speerpunten was de krimpagenda, die zich richtte op de herstructurering en verbetering van de woningvoorraad. Daarnaast is op regionaal niveau beleid gevoerd om bedrijventerreinen en winkelcentra te herstructureren en transformeren. Parkstad Limburg biedt nog steeds mogelijkheden voor verdere ontwikkeling, ook op sociaal-maatschappelijk gebied.

Lokale ontwikkelingen

Naast regionale inspanningen heeft de gemeente zelf ook tal van initiatieven ontplooid om haar uitdagingen aan te pakken. Vanaf 2009 is er gewerkt aan een masterplan om het centrumgebied te moderniseren. Belangrijke projecten in dit kader waren onder andere het Zorgplein, de herinrichting van het Lindeplein en de aanleg van de Y-Staetes in het kernwinkelgebied. In 2012 heeft de gemeente het ontwikkelbedrijf 'Betere Buren' opgericht, gericht op re-integratie en participatie binnen de Participatiewet. Betere Buren helpt inwoners met persoonlijke ontwikkeltrajecten, creëert werkgelegenheid en ondersteunt wijkgericht werken. Het vervult daarnaast taken op het gebied van inburgering (Wi), collectieve WMO-voorzieningen en openbaar groen. Inmiddels werken er bijna 400 mensen bij Betere Buren. Dankzij deze inspanningen is het aantal mensen dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering in de afgelopen 10 jaar met 25% afgenomen.

Uitdagingen voor de gemeente

Ondanks de vele inspanningen, blijven de uitdagingen voor Brunssum en de regio groeien. De gemeente staat voor opgaven op twee niveaus. Enerzijds zijn er algemene kwesties zoals verduurzaming, decentralisaties en bezuinigingen, gericht op modernisering en toekomstbestendigheid. Anderzijds kampt de gemeente met unieke lokale uitdagingen, zoals geclusterde sociale multiproblematiek, ruimtelijke claims in relatie tot het natuurlijk kapitaal en de balans tussen het voorzieningenniveau en de gebruikers daarvan. Dit blijkt uit de cijfers over gezondheid en participatie, het afnemende percentage natuur in de afgelopen 30 jaar, leegstaande winkelstraten en het verdwijnen van voorzieningen zoals het openluchtzwembad en het St. Gregoriusziekenhuis. Ook het vertrek van middelbare scholen en de worsteling van lokale verenigingen met dalende ledenaantallen zijn zorgwekkend.

Deze factoren hebben een negatieve invloed op het ondernemersklimaat. Bedrijven zoals Curver en recent NedCar hebben de regio verlaten, en de trend van jongeren die Brunssum verlaten zet door. Ook het vertrek van de spoedeisende hulp en het geboortecentrum uit Parkstad kan mogelijk de volgende tegenslag voor de regio betekenen. Brunssum blijft echter zoeken naar manieren om deze uitdagingen aan te pakken en een nieuw, duurzaam perspectief voor de toekomst te ontwikkelen.

Hoofdstuk 4

Brunssum vandaag de dag

Een helder beeld van Brunssum vanuit verschillende perspectieven.

Waar staan we?

Brunssum is een gemeente met een rijk verleden, een sterke gemeenschapszin en tegelijkertijd unieke uitdagingen. Hoewel de regio nog steeds herstelt van de gevolgen van de mijnsluitingen, groeit de veerkracht en trots onder de inwoners. Toch blijven er obstakels op het gebied van sociaaleconomische prestaties, gezondheid en maatschappelijke betrokkenheid.

Deze analyse schetst een gedetailleerd beeld van de huidige situatie van Brunssum. Van de relatie tussen burger en overheid tot de impact van gezondheid op de leefbaarheid, dit rapport brengt de complexe dynamiek van de gemeente in kaart.

We verkennen niet alleen de uitdagingen, maar ook de mogelijkheden voor een toekomst waarin iedereen kan bijdragen en profiteren. Met een integrale aanpak en samenwerking tussen beleidsmakers, organisaties en bewoners kunnen we werken aan een gezonde, betrokken en toekomstgerichte gemeenschap. Samen maken we Brunssum sterk voor de toekomst.

A. Demografie – Inwoners en huishoudens

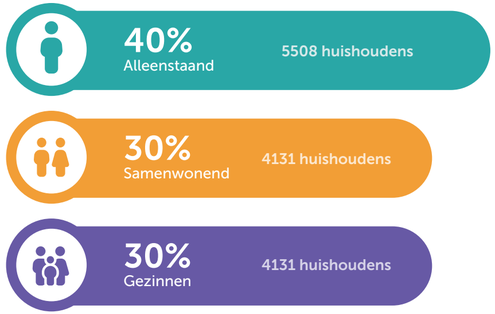
- **Inwoners**
  Brunssum heeft momenteel 27.770 inwoners (2024). Sinds 2005 is het inwonertal sterk gedaald, maar na 2021 stabiliseerde het aantal inwoners. In de periode 2005-2022 volgde Brunssum een vergelijkbare trend als Parkstad Limburg, maar bleef iets achter bij het provinciale gemiddelde. Sinds 2020 is er echter een ommekeer zichtbaar, met een lichte groei in het aantal inwoners.

- **Huishoudens**
  Brunssum telt 13.770 huishoudens, waarvan 40% alleenstaanden, 30% samenwonenden zonder kinderen en 30% gezinnen met kinderen. De gemiddelde huishoudgrootte is 2,03 personen. Het aantal alleenstaanden en eenoudergezinnen ligt hier bovengemiddeld hoog.

  De recente bevolkingsgroei is vooral te danken aan een positief migratiesaldo. De natuurlijke aanwas (geboorten minus sterfte) blijft al jaren negatief.

- **Vergrijzing**
  Net als de rest van Nederland vergrijst Brunssum. Het aantal inwoners in de leeftijdsgroepen 0-19 en 20-64 jaar neemt af, terwijl het aantal 65-plussers en 80-plussers toeneemt. Limburg vergrijst sneller dan het landelijk gemiddelde, en Brunssum loopt daarin voorop.

De huishoudens van Brunssum

- **Migratie**
  Het aandeel inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond is in Brunssum lager dan in Parkstad en de provincie Limburg, en aanzienlijk lager dan het nationale gemiddelde. Hoewel het aandeel niet-westerse migranten sinds 2015 nationaal is toegenomen, blijft Brunssum hier onder.

  Sinds 2005 is het aandeel inwoners met een westerse migratieachtergrond nationaal toegenomen. Dit geldt echter niet voor Brunssum en Parkstad, die beide overigens ook in 2022 nog ruim bovengemiddeld scoren. Deze cijfers waren voor Brunssum en Parkstad over de gehele periode 2005-2022 vrijwel gelijk.

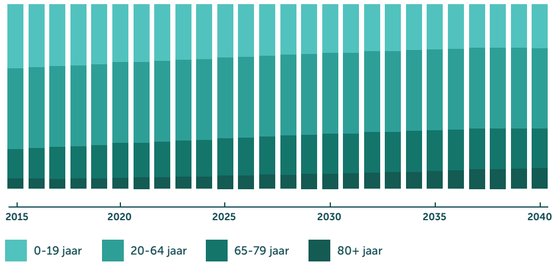
- **Verhuizingen binnen Parkstad**
  Een groot deel van de verhuizingen van en naar Brunssum vindt plaats binnen Parkstad. Vijf van de zes verhuizingen blijven binnen de regio, met Heerlen als belangrijkste bestemming (circa 20%). Daarna volgen Beekdaelen, Landgraaf en Sittard-Geleen. Tussen 2012 en 2019 kende Brunssum een licht positief migratiesaldo binnen Parkstad.

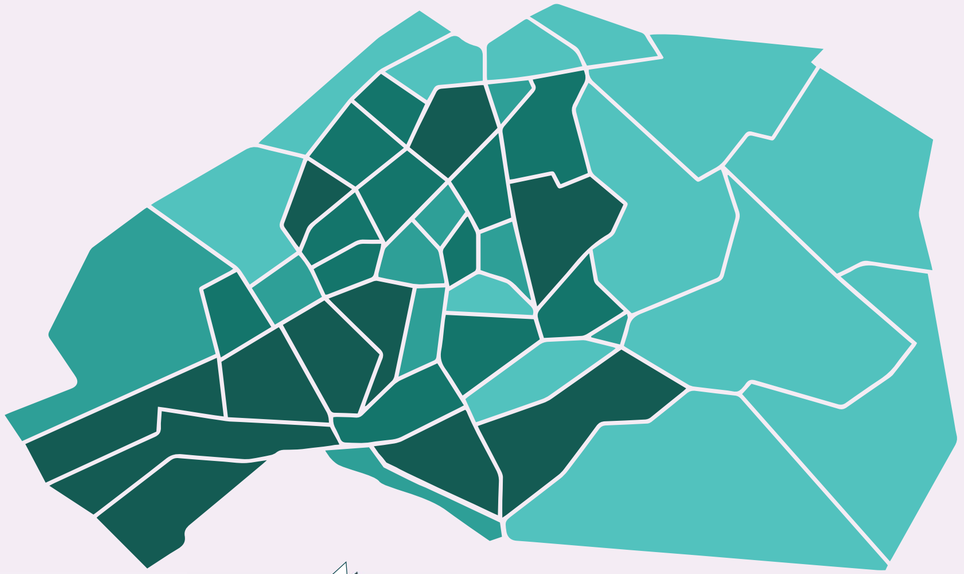
- **Verhuispatronen**
  Gezinnen met kinderen verhuizen relatief vaak binnen de gemeente, mede doordat ze hun kinderen op dezelfde school willen houden. Jongvolwassenen (17-24 jaar) verhuizen relatief weinig binnen de gemeente, waarschijnlijk vanwege het volgen van hoger onderwijs in een andere gemeente.

  Brunssum heeft een positief migratiesaldo bij de groep 25-39 jaar ten opzichte van de rest van Nederland en Maastricht. Dit betreft mogelijk oud-inwoners of jonge gezinnen die terugkeren.

- **Demografische druk**
  De demografische druk in Brunssum (verhouding jongeren en ouderen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking) is sterker gestegen dan nationaal. Vooral sinds 2016 is deze druk significant toegenomen, wat een negatieve invloed kan hebben op de beschikbaarheid van arbeidskrachten in de regio.

Leeftijdsopbouw Brunssum

Aantal inwoners per buurt in Brunssum

Minder dan 200
200 tot 500
500 tot 1000
1000 of meer

Demografie – Trends en ontwikkelingen

- **Demografische trendbreuk**
  Na jaren van bevolkingskrimp is er de afgelopen jaren een positieve ommekeer zichtbaar. De bevolkingsgroei verloopt gunstiger dan eerdere prognoses aangaven. Volgens het CBS zal de bevolking in Nederland verder toenemen en blijft de bevolking in Limburg stabiel. In Parkstad en Brunssum zal de bevolkingsdaling tot een stilstand komen. Naar verwachting zal het aantal inwoners in de komende jaren stijgen, maar tegen een steeds lager tempo, om na verloop van tijd weer naar een afname van het aantal inwoners terug te vallen.

- **Huishoudens**
  Sinds 2021 is de daling van het aantal huishoudens gestabiliseerd. Toch wordt verwacht dat het aantal huishoudens in Brunssum tegen 2040 met 13% zal dalen. Deze afname hangt waarschijnlijk samen met het doorzetten van de vergrijzing in de komende decennia.

- **Migratiesaldo**
  De recente stabilisatie van de demografische ontwikkeling wordt uitsluitend verklaard door een positief migratiesaldo: niet alleen een positief buitenlands migratiesaldo, maar ook al enkele jaren door een positief binnenlands migratiesaldo. Het gaat hierbij vrijwel alleen om nieuwe inwoners in de beroepsbevolking: de leeftijdscategorie 20 tot 64 jaar.

- **Vergrijzing in Zuid-Limburg**
  In de regio Zuid-Limburg bereiken geleidelijk 136.300 inwoners van 50 tot 65 jaar de pensioengerechtigde leeftijd. Deze 65-plus groep is groter dan jongere leeftijdsgroepen. De verwachting is dat tot 2040 ongeveer 30.000 mensen in Parkstad de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Dit zijn de medewerkers van MKB-bedrijven, internationale bedrijven, overheden en (semi-)publieke instellingen.
  De toenemende vergrijzing in de samenleving zal een extra beroep doen op de zorg en een aanvullende personeelsbehoefte in die sector met zich meebrengen.

30.000 mensen
in Parkstad bereiken tot 2040 naar verwachting de pensioengerechtigde leeftijd

B. Sociaal

De sociaaleconomische opgaven in Parkstad zijn groot. De ambitie van de regio (uit de Regiodeal 2.0) is om de huidige achterstanden weg te werken tot minstens het Limburgse gemiddelde. Dit vereist niet alleen investeringen op sociaaleconomisch gebied, maar ook verbeteringen in de leefomgeving om deze aantrekkelijker te maken.

De Sociaaleconomische Status (SES) score is een meetinstrument dat het sociaaleconomische welzijn en de positie van individuen of groepen in de samenleving weergeeft. Deze score wordt berekend op basis van factoren als inkomen, opleidingsniveau, beroepsstatus en woonsituatie.

In dit kader scoort de gemeente Brunssum laag op de belangrijkste sociaaleconomische indicatoren. Deze prestaties worden in de volgende secties verder toegelicht. Wat opvalt, is dat Brunssum op dit vlak achterblijft ten opzichte van vergelijkbare gemeenten in Parkstad en Nederland.

Subjectief welzijn en regie over eigen leven

Subjectief welzijn gaat over de tevredenheid met het eigen leven en de mate waarin mensen het gevoel hebben controle te hebben over hun leven. Uit de data-analyse blijkt dat 81% van de inwoners van Brunssum zich over het algemeen gelukkig voelt. Dit komt overeen met het landelijk gemiddelde.
Opvallend is dat Brunssumers hun leven positiever waarderen dan de gemiddelde inwoner van Parkstad. Desondanks scoort Brunssum laag in vergelijking met andere gemeenten als het gaat om de ervaren regie over het eigen leven.
We zijn ons bewust dat de leefwereld van (kwetsbare) inwoners moeilijk te becijferen is en dat er een kloof bestaat tussen beleid en de praktijk. In onze aanpak is het belangrijk om voldoende rekening te houden met de leefwereld van het individu en/of de buurt.

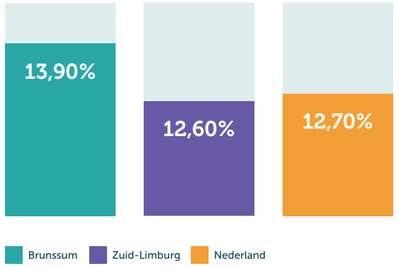
Inkomen en materiele welvaart

Materiële welvaart omvat het inkomen dat mensen te besteden hebben en de goederen en diensten die ze daarmee kunnen aanschaffen om hun leven naar eigen wens in te richten. Uit de data-analyse blijkt het volgende:

- **Relatief laag inkomen:** Het gemiddelde besteedbare inkomen van inwoners in Brunssum bedraagt €27.000, wat 10% lager ligt dan het landelijke gemiddelde. Hoewel het inkomen de afgelopen jaren licht is gestegen, blijft het achter bij de landelijke trend.
- **Laag eigen vermogen:** Brunssumers beschikken gemiddeld over 57% van het eigen vermogen van de gemiddelde Nederlandse of Limburgse inwoner. Dit wijst op een aanzienlijk lagere vermogenspositie in vergelijking met zowel de provincie als het land.
- **Hoge schuldenlast:** Brunssum heeft relatief veel huishoudens met schulden en gezinnen die moeite hebben om financieel rond te komen.
- **Schulden en bijstand:** Hoewel Brunssum nog steeds slechter scoort dan het gemiddelde op het gebied van schulden, bijstandsuitkeringen en financiële moeilijkheden, is er de afgelopen jaren sprake van een positieve ontwikkeling in deze indicatoren.
- **Kinderarmoede:** Het percentage kinderen dat opgroeit in een huishouden met een laag inkomen (120% van het sociaal minimum) is licht gedaald. Ondanks deze afname blijft het aandeel nog steeds significant hoger dan het provinciale en landelijke gemiddelde.

De aanpak van armoede en schuldsanering vormt een grote uitdaging. Ondanks de inspanningen van maatschappelijke organisaties is het moeilijk om effectief contact te leggen met de doelgroep en deze te bereiken. De processen zijn vaak complex, met veel verschillende opties, wat leidt tot inefficiëntie. Vooral kinderarmoede vraagt hierbij om extra aandacht en een gerichte aanpak.

% inwoners moeite met rondkomen, 2020

Data-analyse in het kort

- Brunssumers hebben een relatief laag inkomen
- Brunssumers hebben een relatief laag eigen vermogen
- Relatief veel huishoudens met geldproblemen
- Positieve ontwikkeling in schulden en bijstand
- Lichte daling in percentage kinderen in huishoudens met een laag inkomen

Arbeidsparticipatie

De mate van welvaart hangt nauw samen met het hebben van passend en betaald werk. Tegelijkertijd speelt vrije tijd een grote rol in de levenskwaliteit die mensen ervaren. Werk en vrije tijd moeten daarom in balans zijn. Uit de data-analyse komen de volgende conclusies naar voren:

- **Veel arbeidsongeschikten:** Brunssum scoort significant lager op het aantal arbeidsongeschikten in vergelijking met Parkstad, vergelijkbare gemeenten en het provinciale gemiddelde.
- **WW-uitkeringen:** Het percentage werkloosheidsuitkeringen (WW) ligt rond het landelijke gemiddelde.
- **Bijstandsgerechtigden:** Hoewel het aantal bijstandsontvangers nog steeds hoog is, ontwikkelt dit cijfer zich positief en ligt het momenteel onder het regionale gemiddelde. Opvallend is het hoge aantal inwoners dat gebruikmaakt van de WAO.
- **Uitdagingen in arbeidsparticipatie:** Er blijft een groep inwoners die moeilijk te begeleiden is naar betaald werk, waarbij de focus vooral ligt op ondersteuning en zinvolle dagbesteding.

De uitstroom naar en begeleiding richting betaald werk, evenals andere vormen van participatie, blijft een grote uitdaging voor de gemeente. Hoewel de groep niet-actieven kleiner wordt, blijft er een aanzienlijk aantal inwoners waarvoor het lastig is om hen naar werk te begeleiden. Dit kan samenhangen met de relatief hoge aantallen arbeidsongeschikten en gezondheidsproblemen in Brunssum.

Onderwijs

- **Laag opleidingsniveau:** De beroepsbevolking in Brunssum heeft een relatief laag opleidingsniveau. Slechts 20% is hoogopgeleid, vergeleken met 30% landelijk.
- **Laag onderwijsniveau:** Het gemiddelde niveau waarop voortgezet onderwijs en MBO-onderwijs wordt gevolgd is relatief laag. Wel is er de afgelopen jaren een lichte stijging in het opleidingsniveau zichtbaar.
- **Lage onderwijsresultaten:** Brunssum kampt met lagere onderwijsresultaten dan gemiddeld. Dit uit zich in een hoog aantal vroegtijdige schoolverlaters, lagere CITO-scores en een verhoogde mate van onderwijsachterstanden.
- **Ruim aanbod basisonderwijs:** Brunssum heeft een bovengemiddeld aanbod van basisonderwijs, met negen basisscholen en diverse kinderopvangfaciliteiten. De gemeente vervult hiermee een centrumfunctie voor omliggende gebieden. Het aanbod is goed verspreid over de wijken en buurten. Daarnaast zijn er in de regio voldoende mogelijkheden voor voortgezet onderwijs en vervolgopleidingen.
- **Afhankelijkheid voortgezet onderwijs:** Voor voortgezet onderwijs en vervolgonderwijs (MBO, HBO en WO) is Brunssum grotendeels afhankelijk van faciliteiten in Heerlen, waarvan sommige deels op de grens van gemeente zijn gevestigd. In totaal volgen 1.160 kinderen uit Brunssum voortgezet onderwijs, waarvan 145 in Brunssum zelf en 960 in Heerlen.

De belangrijkste uitdagingen liggen in het bevorderen van kansengelijkheid voor alle kinderen en het vergroten van de aandacht voor de ‘Gezonde Basisschool van de Toekomst’. Onderdeel hiervan is ook het voorzien van gezonde, duurzame en klimaatbestendige onderwijsgebouwen.

Gezondheid en sport

Zowel de objectieve als de ervaren gezondheid speelt een cruciale rol in de kwaliteit van leven. Gezondheidsproblemen kunnen iemands mogelijkheden om actief deel te nemen aan de samenleving behoorlijk beperken. Uit de data-analyse trekken we de volgende conclusies:

- **Slechte fysieke en mentale gezondheid:** De gezondheid van de inwoners van Brunssum is aanzienlijk slechter dan die van vergelijkbare gemeenten en het landelijke gemiddelde. Dit geldt voor alle leeftijdsgroepen, zowel voor volwassenen (18-64 jaar) als senioren (65+). Ook de eigen ervaren gezondheid is fors lager dan gemiddeld in Nederland.
- **Lage levensverwachting:** De gemiddelde levensverwachting in Brunssum ligt met 79,9 jaar onder het landelijke gemiddelde van 82 jaar.
- **Gezondheidsscores:** 42% van de bevolking kampt met een langdurige ziekte of aandoening, aanzienlijk hoger dan het Nederlandse gemiddelde van 33%.
- **Ongezonde leefstijl en preventie:** Inwoners van Brunssum bewegen minder en hebben vaker ernstig overgewicht. Zo heeft 65% van de Brunssumers overgewicht, vergeleken met ongeveer 50% in Nederland en Limburg. Dit is opvallend, aangezien de gemeente beschikt over een breed aanbod aan goed bereikbare sportfaciliteiten. Daarnaast is het aantal rokers relatief hoog.
- **Hoge zorgkosten:** De bovengemiddelde gezondheidsproblemen gaan gepaard met hoge zorgkosten, wat ook invloed heeft op de werkgelegenheid in de gemeente en regio.
- **WMO-toekenningen:** Brunssum verstrekt fors meer WMO-voorzieningen dan vergelijkbare gemeenten en het landelijke gemiddelde. Zelfs wanneer we de bovengemiddelde vergrijzing in beschouwing nemen.
- **Zorgvoorzieningen:** De kwaliteit van het aanbod van ziekenhuizen en verpleging in Brunssum wordt laag beoordeeld. Dit geldt vooral voor de algehele beoordeling van ziekenhuizen in Parkstad Limburg, die zeer laag is.
- **Sportfaciliteiten:** Brunssum beschikt over relatief veel en goede sportfaciliteiten, zoals sportverenigingen, sportscholen en voorzieningen in de openbare ruimte.

Fysieke en mentale gezondheidsproblemen beïnvloeden diverse aspecten van het leven, zoals arbeidsongeschiktheid, armoede, eenzaamheid, maatschappelijke participatie, zelfredzaamheid, zelfstandig wonen en het gebruik van jeugdhulp en WMO. Sport, bewegen en gezonde voeding voor alle inwoners is gezien de gezondheidssituatie een opgave voor de gemeente. Met name voor mensen en gezinnen in armoede, maar ook voor ouderen.

De voorzieningen van sportmogelijkheden kennen uitdagingen, omdat sportfaciliteiten verduurzaamd moeten worden en er steeds minder vrijwilligers beschikbaar zijn. Daarnaast krijgen verenigingen door de individualisering van de sportcultuur (zoals fitness en duursporten) steeds meer moeite met het organiseren van voldoende leden die nodig zijn voor het voortbestaan.

Gezondheid raakt veel thema's

- Arbeidsongeschiktheid en deelname aan de maatschappij
- Zelfredzaamheid en eenzaamheid
- Zelfstandig wonen
- Gebruik van jeugdhulp en WMO
- Armoede

Veiligheid

Een gevoel van onveiligheid heeft directe impact op de kwaliteit van leven. Zowel het werkelijke risico op slachtofferschap als het gevoel van (on)veiligheid spelen hierin een belangrijke rol. In de analyse zijn drie onderwerpen onderzocht: criminaliteit & ondermijning, verkeersveiligheid en overlast. De belangrijkste conclusies uit de data-analyse zijn als volgt:

- **Criminaliteit & ondermijning:** Brunssum scoort laag op de leefbarometer voor veiligheid. Hoewel ernstige misdrijven relatief weinig voorkomen, is er wel sprake van veel criminaliteit in de omgeving. Dit betreft vooral overlast door jongeren, meldingen bij Veilig Thuis, drugsmisdrijven, ondermijnende delicten en wapenhandel. Op het gebied van ondermijning scoort Brunssum aanzienlijk slechter dan de rest van Parkstad.
- **Overlast:** Geluidsoverlast wordt veel ervaren, zowel van de omgeving als van buren. Het aantal meldingen ligt rond het gemiddelde. Centrumondernemers geven aan dat de veiligheid overdag goed is, maar dat de situatie 's avonds en 's nachts verslechtert. Andere professionals signaleren veel inbraken en fraude. Er zijn korte lijntjes met de wijkagent en ook de samenwerking met andere partners, is goed. Meer sociale controle zou de veiligheid kunnen verbeteren.
- **Verkeersveiligheid:** Brunssum scoort ook op het gebied van verkeersveiligheid niet positief. Er zijn relatief veel verkeersongelukken en verkeersmisdrijven, en er wordt meer hinder van verkeer ervaren dan gemiddeld.

Uit onze analyse is gebleken dat de meerderheid vindt dat hun wijk de afgelopen vijf jaar is verslechterd of onveranderd is gebleven.

Wat vinden Brunssumers van hun wijk?

Jeugd

- **Toename van inactieve jongeren:** Het aantal jongeren dat niet naar school gaat, niet werkt en geen andere daginvulling heeft, neemt toe. Ook het aantal vroegtijdige schoolverlaters stijgt, na een lange periode van afname.
- **Hoog aantal NEET's:** Brunssum heeft een hoger aantal NEET's (Not in Employment, Education, Training) dan gemiddeld in sterk stedelijke gebieden. In 2020 telde Brunssum ongeveer 2.500 NEET's. Partners geven aan zich zorgen te maken over deze jongeren, die vaak bij hun ouders wonen en financieel door hen worden ondersteund. Omdat deze groep zelden gebruikmaakt van voorzieningen en geen ondersteuningsvraag heeft, zijn ze beperkt in beeld te brengen en te beïnvloeden.
- **Stijgende kosten in de jeugdhulp:** Hoewel het aantal cliënten in de jeugdhulp stabiel is gebleven, nemen de gemiddelde kosten per cliënt toe. De mentale en fysieke gezondheid van jeugdigen in Brunssum ligt onder het gemiddelde.
- **Jeugdoverlast en Veilig Thuis-meldingen:** Brunssum kampt met meer jeugdoverlast en meldingen bij Veilig Thuis dan gemiddeld.

Overlast (van jeugd), gevoel van onveiligheid en ondermijning zijn in Brunssum meer dan gemiddeld aanwezig. Een gevoel van onveiligheid bij inwoners heeft invloed op mentale gezondheid en bijvoorbeeld het deelnemen aan sociale activiteiten.

Overlast, onveiligheid en ondermijning

Een gevoel van onveiligheid bij inwoners heeft invloed op mentale gezondheid en bijvoorbeeld het deelnemen aan sociale activiteiten.

Saamhorigheid & samenleving

Een samenleving waarin iedereen kan deelnemen en waarin mensen vertrouwen hebben in elkaar en in instituties, zoals de overheid en het rechtssysteem, draagt bij aan brede welvaart. De omvang en kwaliteit van sociale contacten, en daarmee de mate van maatschappelijke participatie, zijn belangrijke aspecten van welzijn. Uit de data-analyse komen de volgende conclusies naar voren:

- **Sterk buurtgevoel:** Brunssum scoort bovengemiddeld op het buurtgevoel. Het contact tussen buurtbewoners is over het algemeen goed, en de buurt wordt als prettig en gezellig ervaren.
- **Veel eenzaamheid:** De eenzaamheidsscore is ongunstig, wat mogelijk samenhangt met de vergrijzing. Naarmate mensen ouder worden, neemt het gevoel van eenzaamheid vaak toe. In sommige buurten, vooral in en rondom het centrum, komt eenzaamheid vaker voor.
- **Weinig vertrouwen:** Inwoners van Brunssum hebben minder vertrouwen in anderen en in instituties, met een gemiddelde die 10% lager ligt dan het Nederlandse gemiddelde.
- **Weinig vrijwilligers, veel mantelzorgers:** Het aantal vrijwilligers is laag in vergelijking met andere gemeenten, terwijl het aantal mantelzorgers hoog is. Dit laatste kan ook in verband staan met de toenemende vergrijzing.
- **Lage politieke betrokkenheid:** De opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen is doorgaans laag, wat wijst op een beperkte politieke betrokkenheid. Inwoners voelen zich ook minder verantwoordelijk voor de leefbaarheid in hun buurt dan gemiddeld.
- **Uitgesproken stemgedrag:** Het stemgedrag in Brunssum heeft een uitgesproken profiel. De steun voor conservatieve partijen (PVV, FvD, Ja21, BBB en 50Plus) en rood-progressieve partijen (PvdA, SP, DENK en Bij1) is erg hoog. De steun voor groen-progressieve, confessionele en liberale partijen is zeer laag.
- **Culturele voorzieningen:** Het aanbod en de kwaliteit van culturele voorzieningen, zoals de Parade, de Parelloop, het Openluchttheater en het Clemens Domein, zijn gemiddeld.

Brunssum kent grote uitdagingen als het gaat om betrokkenheid bij de samenleving. Deze is ten opzichte van vergelijkbare gemeente in Nederland iets beneden gemiddeld (met uitzondering van het aantal mantelzorgers). Dit staat in contrast met het rijke verenigingsleven en -verleden van Brunssum. Belangrijke uitdagingen liggen in het levensvatbaar en zelfredzaam houden van lokale verenigingen (muziek, carnaval, sport etc.) en het ondersteunen van initiatieven (feesten, herdenkingen etc.) die de saamhorigheid bevorderen. Vooral het activeren van de jeugd vormt een extra uitdaging voor de toekomst.

Stapeling en combinatie van opgaven

De verschillende domeinen binnen het sociale beleid zijn nauw met elkaar verbonden, waarbij problemen elkaar vaak versterken of in stand houden. Dit benadrukt de noodzaak van een integrale aanpak en samenwerking tussen beleid en uitvoering. Het is belangrijk om vooraf duidelijk te maken wat integraal werken precies betekent in Brunssum en welke verwachtingen dit schept voor de betrokken partijen.

In sommige huishoudens komen meerdere problemen samen. Bij het analyseren van verbruikscijfers op het gebied van Wmo, participatie en jeugdhulp is het essentieel om inzicht te krijgen in het aantal huishoudens waar sprake is van een stapeling van voorzieningen.

De grafiek laat zien hoeveel huishoudens in Brunssum tegelijkertijd gebruikmaken van meerdere voorzieningen, zoals participatie, jeugdhulp en Wmo. Deze huishoudens kampen vaak met complexe en meervoudige problematiek, bijvoorbeeld een combinatie van schulden en armoede, psychische problemen en opvoedingskwesties.

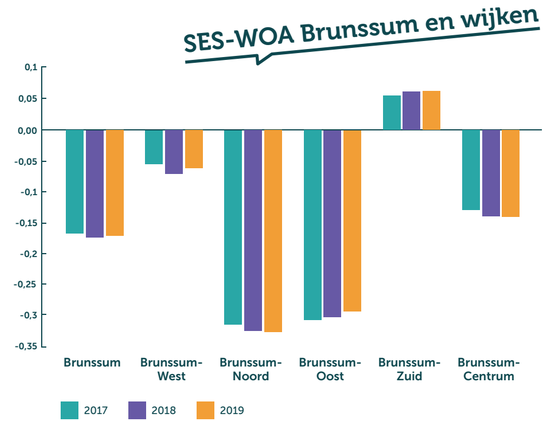
In totaal zijn er in 2022 in Brunssum 40 op de 10.000 huishoudens waar 4 of meer voorzieningen tegelijk zijn toegekend. Uitgaande van ongeveer 13.000 huishoudens, hebben we het over een groep van ruim 50 huishoudens waar sprake is van meervoudige (complexe) problematiek. De groep huishoudens waar 3 of meer voorzieningen zijn toegekend is ongeveer 100 huishoudens groot.

Grote verschillen tussen wijken

Er zijn aanzienlijke verschillen in sociaaleconomische prestaties tussen de verschillende buurten in Brunssum. De Sociaaleconomische Status (SES) score is een maatstaf die het sociaaleconomische welzijn en de positie van individuen of groepen binnen een samenleving weergeeft. Deze score wordt bepaald op basis van factoren zoals inkomen, opleidingsniveau, beroepsstatus en woonsituatie.

De SES-WOA op wijkniveau is een indicatie en kan gebruikt worden als hulpmiddel om te bepalen of voorzieningen, (preventie)aanbod en activiteiten aansluiten bij de behoeften van een wijk of buurt. Buurten met de laagste SES-WOA score zijn Kleikoelen, Lemmender en De Eggen. Buurten met de hoogste SES-WOA score zijn Amstenradeveld, De Hemelder en Klingbemden.

Sociaal – Trends en ontwikkelingen

- **Socio-economisch herstel:** De regio herstelt nog steeds van de sluiting van de mijnen en kent een blijvende achterstand in sociaaleconomische prestaties ten opzichte van de rest van Nederland
- **Ongelijke spreiding van problematiek:** De sociaaleconomische problematiek is ongelijk verdeeld binnen de gemeente en regio. De meeste uitdagingen concentreren zich in Brunssum Noord en Oost. Deze gebieden trekken kwetsbare groepen aan en lopen het risico verder achterop te raken.
- **Verhouding burger en overheid:** De relatie tussen burgers en de overheid staat onder druk. Het vertrouwen neemt af, terwijl er landelijk een groeiende behoefte is aan meer inspraak en betrokkenheid van burgers bij besluitvorming. Onderdeel hiervan is de ervaren groeiende afstand tussen systeem- en leefwereld. De groter wordende complexiteit van opgaven en beleid is voor inwoners steeds moeilijker te begrijpen.
- **Focus op een gezonde leefomgeving:** Landelijk groeit de aandacht voor een gezonde leefomgeving, met meer focus op groenvoorzieningen, luchtkwaliteit, recreatiemogelijkheden en voorzieningen die een actieve levensstijl stimuleren. In onze gemeente en regio gaat deze modernisering hand in hand met het wegwerken van achterstanden uit het verleden. Hierdoor kan de behoefte aan verandering afwijken van het landelijke beeld.

De regio herstelt, maar blijft achter

De regio is nog altijd aan het herstellen van de mijnsluitingen en blijft achter op het gebied van sociaaleconomische prestaties.

Sociaal – Participatieverhaal

Het perspectief van zowel inwoners als stakeholders op sociale thema's geeft ons waardevolle inzichten in hun uitdagingen en behoeften. Door te luisteren naar deze verschillende geluiden, kunnen we beter inspelen op de sociale kwesties die spelen en gezamenlijke oplossingen vinden voor een sterker, meer verbonden Brunssum.

Sociale identiteit

Brunssum heeft een rijk verenigingsleven en lokale evenementen worden erg gewaardeerd. Toch staat het verenigingsleven onder druk. Voor jongeren is er weinig vrijetijdsaanbod en het is lastig hen te betrekken bij het bedenken van activiteiten.

Geluk en zelfregie

Het lijkt bijzonder te zijn dat bewoners relatief gelukkig zijn én dat ze tegelijkertijd weinig regie over het eigen leven ervaren. Toch zien we dat ook terug in onze gesprekken en de online enquête (zie kader). Daarnaast lijkt het erop dat veel bewoners weinig perspectief zien. Als we vragen hoe ze hun toekomst zien, dan hebben ze daar vaak geen beeld bij. Reacties als *"de wereld is klein"*, *"ik denk eigenlijk nooit na over de toekomst"* en *"ik zie wel, ik kom eigenlijk nooit buiten Limburg"* zijn voorbeelden van uiting van dit gevoel.

De Brunssumer waardeert het "gelukkig voelen" als 2 van 10 als het gaat om wat zij belangrijk vinden voor de toekomstvisie van Brunssum.

Uit onze enquête blijkt dat bewoners gelukkig zijn. De tevredenheid over het leven wordt beoordeeld met een 4.1 (op schaal van 5). Als we op straat vragen hoe het leven in Brunssum is, dan krijgen we ook vaak gelaten en tegelijkertijd tevreden reacties (''ja, het leven is wel prima hier'').

Inkomen en materiële welvaart

Hoewel de inkomens tot de laagste inkomens van Nederland behoren, lijken bewoners hier niet ontevreden mee te zijn. In de enquête beoordelen ze het hebben van geld en spullen met een 3,9. Volgens bewoners verdient het onderwerp ook geen prioriteit (plek 9 van 10 als het gaat om wat belangrijk is voor de toekomst van Brunssum). Ook hier lijkt (net als bij het hebben van werk) een bepaalde gelatenheid te zijn (*''ik ben tevreden, want ik heb een uitkering''*, *''Niemand is hier rijk''* en *''Ik hoef niks meer''*). Natuurlijk geldt dit niet voor iedereen (*''Ik ben trots op mijn caravan. Buren vragen weleens waar ik dat van doe''*).

Arbeidsparticipatie

Zoals we zien in de onderzoeken is de arbeidsparticipatiegraad laag. Bewoners geven echter aan dat ze toch tevreden zijn met hun werksituatie (of met het feit dat ze niet werken). De gemiddelde tevredenheid scoort een 4 uit 5. Uit de gesprekken blijkt ook dat niet werken soms juist de norm lijkt te zijn (*''ik ben niks anders gewend, dus ik vind het wel prima''*, *''mijn vader was ook altijd werkeloos''*). **De Brunssumer waardeert werken als plek 8 van 10 voor de toekomstvisie van Brunssum.**

Opmerkingen van professionals

Werken zou één van de belangrijkste pijlers moeten zijn. Het heeft effect op veel andere thema's, zoals gezondheid, materiële welvaart en zelfredzaamheid. De werkgelegenheid ontwikkelt zich vooral buiten Brunssum. De uitdaging is om deze ook binnen Brunssum te laten groeien. De kunst is om vooral in te zetten op passende werkgelegenheid (momenteel is er vooral behoefte aan werk voor jonge mensen).

Onze bevindingen in het kort

- Veel bewoners zien weinig toekomstperspectief
- Hoewel de inkomens tot de laagste van Nederland behoren, lijken de bewoners hier niet ontevreden mee te zijn
- Lage arbeidsparticipatiegraad maar toch tevreden met de werksituatie (of het feit dat ze niet werken)
- Brunssumers reageren over het algemeen op een gelaten manier
- De Brunssumer waardeert leren als laagst voor de toekomstvisie van Brunssum

Onderwijs

Over onderwijs is men over het algemeen te spreken. Hier horen we in gesprekken geen bijzonderheden over. Alle wijken kennen voorzieningen. Jammer dat er geen middelbare school in Brunssum ligt horen we nog wel eens, maar scholen zijn makkelijk bereikbaar. **De Brunssumer waardeert leren als laagst, 10 van 10, voor de toekomstvisie van Brunssum.**

Opmerkingen van professionals

Er is een gelijksoortig aanbod van onderwijs. Zo is er bijvoorbeeld geen vrije school. Wel worden er steeds meer vakscholen opgericht. Het is belangrijk dat ook de sociale partijen (Zorg en Onderwijs) tot een visie komen. De initiatiefnemers hiervoor zijn voornamelijk bedrijven. Daarnaast zijn onderwijsgebouwen vaak oud en voldoen ze niet meer aan de eisen van deze tijd.

Gezondheid en bewegen

Bewoners herkennen dat er veel mensen zijn met gezondheidsproblemen, zowel mentaal (burn-out, depressie, angststoornis, etc.) als fysiek (kanker, etc.). Ze beoordelen de tevredenheid over hun eigen gezondheid met een 3,6. Ook op dit thema lijken bewoners gelaten te reageren (“Een ziekte overkomt je”, “Het hoort erbij als je ouder bent dan 60 jaar”). Bewoners herkennen het belang van gezondheid en vinden dat het de hoogste prioriteit heeft voor het toekomstplan van Brunssum.

De Brunssumer vindt gezondheid het allerbelangrijkst voor de toekomstvisie van Brunssum: score 1 van 10. Gezonde leefomgeving waardeert zij met een 4 uit 10. Ontspannen waardeert de Brunssumer met 5 uit 10.

Opmerkingen van professionals

Er zijn veel gezondheidsvoorzieningen, maar deze staan onder druk. Zo geeft men aan dat het sluiten van bepaalde afdelingen van het ziekenhuis in Heerlen de nodige consequenties zal hebben. En doordat de hoofdlocatie van CMWW sluit, gaan mensen nu rondzwerven. Het is belangrijk om een brede kijk op gezondheid te hanteren: Gezondheid is meer dan fysieke gezondheid. Professionele partijen constateren ook dat mensen met sociale problematieken zich concentreren in bepaalde buurten of zelfs gebouwen in Brunssum. Ook voor het thema gezondheid is het belangrijk dat er een paar ‘sterke schouders’ aanwezig is. Dit wordt vaak gemist, met het gevaar dat alles ‘in elkaar zakt’.

Veiligheid

Bewoners geven aan dat het respect voor elkaar (samenleving) steeds minder wordt. Er wordt een link gelegd tussen de kwaliteit van de openbare ruimte en veiligheid. Verloedering en leegstand dragen niet bij aan het veiligheidsgevoel van de bewoners. De samenwerking met politie of Boa’s is laagdrempelig, zij zijn benaderbaar. Aan de andere kant staat de handhaving wel onder druk.

De centrumondernemers geven aan dat de veiligheid overdag over het algemeen goed is, maar dat het ‘s nachts onveiliger wordt. Andere professionals constateren dat er veel inbraak is en dat er ook veel fraude plaatsvindt. Er zijn korte lijntjes met de wijkagent en ook de samenwerking met andere partners is goed. Nog meer sociale controle zou kunnen helpen.

In de enquête vroegen we bewoners of ze vinden dat hun wijk de afgelopen 5 jaar achteruit is gegaan, vooruit is gegaan of hetzelfde is gebleven. Veruit de meeste deelnemers vinden dat de wijk is achteruit gegaan of gelijk is gebleven.

Voor de toekomstvisie waardeert de Brunssumer veiligheid als belangrijk met de score 3 van 10.

Opmerkingen van professionals

Professionals benadrukken het belang van een goede en veilige inrichting van de openbare ruimte, vooral als het gaat om verkeersveiligheid.

Jeugd

Uit de gesprekken met partners blijkt dat zij zich zorgen maken over de doelgroep NEET’s. Deze jongeren verblijven veelal bij hun ouders of worden door hun ouders financieel ondersteund. Doordat zij vaak geen beroep doen op voorzieningen of een ondersteuningsvraag hebben, is deze groep beperkt in beeld en moeilijk te beïnvloeden.

Saamhorigheid

Hoewel uit de data-analyse het buurtgevoel goed scoort, scoort in onze enquête de tevredenheid over het contact met anderen een 3,5 uit 5. In de gesprekken wordt vaker genoemd dat de mentaliteit verandert. Mensen zijn veel individualistischer geworden en we kennen de mensen uit de wijk minder goed dan vroeger hoor je in de gesprekken terug.

Er wordt ook vaker vermeld dat er specifiek op jongeren ingezet zou moeten worden, bijvoorbeeld met workshops, trainingen en cursussen. Er is nu te weinig te doen voor jongeren en jongvolwassenen, waardoor zij minder met elkaar in verbinding kunnen komen. Zo zijn veel activiteiten en evenementen niet toegankelijk voor jongeren.

Daarnaast geven verschillende bewoners aan dat er goede lijntjes zijn met buurtnetwerken en wijkteams.

De Brunssumer waardeert samenzijn en meedoen met plek 7 van 10 voor de toekomstvisie.

Professionals schetsen aanvullend het volgende beeld

- Binnen Brunssum is een rijk verenigingsleven en zijn er veel evenementen. Tegelijkertijd lijkt het verenigingsleven te verslechteren en neemt de animo af. Ook het buurtgevoel lijkt de afgelopen jaren te dalen, wat bijvoorbeeld te zien is aan het toenemende aantal burenruzies.
- Het is belangrijk om in te zetten op participatie, en dan in het bijzonder bij jongeren. Dat kan bijvoorbeeld met opbouwwerkers.
- Woningcorporaties geven aan hierbij ook een rol te kunnen en willen spelen, bijvoorbeeld door meer ontmoetingsplekken te creëren.
- Zorgpartijen zien een grote opgave richting de toekomst als het gaat om saamhorigheid en samenredzaamheid. De afname van de saamhorigheid in de wijken en de aantallen vrijwilligers in combinatie met het afnemende percentage beroepsbevolking (concreet in dit geval zorgmedewerkers) is een opgave voor de gemeenschap richting de toekomst.

Identiteit en trots

Veel bewoners geven uiteindelijk in gesprekken ook aan dat zij trots zijn op Brunssum. Als we vragen waar die trots vandaan komt, dan is dat lastiger te beantwoorden. Men geeft aan trots te zijn op kleine dingen. Er is niet ''iets iconisch nodig''. Ook is er trots op zijn of haar vereniging en op de lokale evenementen.

Vrije tijd

Vrije tijd wordt gemiddeld geprioriteerd met een 5 uit 10. Uit gesprekken blijkt vooral dat levendigheid en gezelligheid in het centrum ontbreekt. Met evenementen bruist Brunssum, maar daarna is het vaak niet zo gezellig. Ook komt vaak ter sprake dat er onder jongeren behoefte is aan activiteiten en ontmoetingsplekken. Er is weinig te doen, waardoor weinig sociaal contact voor jongeren mogelijk is.
Professionals wijzen juist op een rijk aanbod aan sport, cultuur en evenementen in de groene omgeving van Brunssum. Zij zien wel in dat het aanbod vooral is gericht op volwassenen en senioren. Minder op jongeren en jonge gezinnen.

Wat vinden Brunssumers de belangrijkste thema's voor het toekomstplan?

1. Gezondheid
2. Gelukkig voelen
3. Veiligheid
4. Gezonde omgeving
5. Ontspannen
6. Goede woning hebben
7. Samen zijn en meedoen
8. Werken
9. Geld en spullen hebben
10. Leren

C. Ruimte

Wonen en wijken

Het thema wonen en wijken gaat over de woningen en de woonomgeving. Een goed en betaalbaar dak boven het hoofd in een prettige buurt is een van de basisbehoeften. Uit de data-analyse komen de volgende inzichten naar voren:

- Woonaantrekkelijkheid is redelijk
  Brunssum scoort gemiddeld als het gaat om woonaantrekkelijkheid.
- Goede verdeling van woningtypes, maar slechte kwaliteit
  De verdeling van woningtypes in Brunssum (koop vs. huur, percentage eengezinswoningen, woonoppervlakte, etc.) wijkt niet sterk af van het landelijke gemiddelde. De kwaliteit van de woningen scoort echter lager, voornamelijk door veroudering. Positieve kenmerken zijn de ruime buitenruimtes en de nabijheid van natuur. Negatieve factoren zijn de staat van onderhoud, de aantrekkelijkheid van de bebouwing en de leefbaarheid. Dit resulteert in een relatief lage tevredenheid over de huidige woning.
- Relatief lage woningprijzen
  De gemiddelde woningprijzen in Brunssum zijn laag. Desondanks blijft het voor bepaalde groepen, met name starters, moeilijk om een woning te vinden. Er is behoefte aan meer huurwoningen voor middeninkomens en extra sociale huurwoningen. Daarnaast is er door vergrijzing en de trend van 'langer thuis wonen' vraag naar levensloopbestendige woningen en betaalbare starterswoningen.
- Vernieuwen en verduurzamen
  De gemeente en regio staan voor een kwalitatieve en kwantitatieve uitdaging op de woningmarkt. Er ligt een kwaliteits- en vernieuwingsopgave voor met name de particuliere woningvoorraad. Een groot deel hiervan is verouderd of sluit niet meer aan bij de huidige vraag. De kwaliteitsopgave omvat ook de verduurzaming van woningen (het energiezuinig en aardgasvrij maken) en het levensloopbestendig maken van woningen voor mensen met een zorgvraag.
- Behoud gevarieerd woningaanbod
  Op gebiedsniveau behoeven met name de herstructurering van voormalig mijnkolonieën als Schuttersveld en de Egge specifieke aandacht vanuit toekomstbestendigheid, culturele waarde en leefbaarheid. Ondanks dat de gemeente weinig monumentale panden kent, ligt het grootste aaneengesloten beschermde stadsgezicht in Brunssum, met de mijnkolonieën als vitaal onderdeel. Het behoud van een gevarieerd woningaanbod is essentieel om een gezonde mix van bewoners per wijk te behouden, zodat de leefbaarheid niet te veel onder druk komt te staan.
- Toenemende leefbaarheidsproblematiek
  In Brunssum zijn er behoorlijke verschillen tussen wijken en buurten, maar ook binnen buurten. Vooral in de wijken Brunssum Noord en Oost is sprake van leefbaarheidsproblematiek dat het gemiddelde van de gemeente negatief beïnvloedt. De veerkracht van deze wijken wordt bedreigd door de toenemende concentratie van kwetsbare doelgroepen en de 'sociale stijgers' die wegtrekken.
- Investeringsklimaat kan nog beter
  Het investeringsklimaat in Brunssum verbetert, maar kan nog stappen maken. De lage woningprijzen maken het moeilijk om rendabele projecten te ontwikkelen. De gemeente moet daarom creatief omgaan met financieringsmogelijkheden, regionale samenwerking en wetgeving om de woningmarkt een impuls te geven. Het idee van 'krimp' heeft de gemeente wel op de landelijke kaart gezet voor subsidies. De uitdaging voor de komende jaren ligt in het formuleren van nieuwe ambities en strategieën.

Uitdagingen en kansen

- Demografische ontwikkeling
  Er is een trendbreuk zichtbaar in de demografische ontwikkeling van Brunssum, grotendeels veroorzaakt door een positief migratiesaldo. Op de lange termijn dient de gemeente echter in haar woningbouwprogrammering rekening houden met een daling van het aantal huishoudens door vergrijzing.
- Kansen voor vernieuwing
  De herstructurering van binnenstedelijke gebieden biedt kansen, vooral de transformatie van horeca- en winkelpanden in transitiegebieden naar woon- en dienstfuncties (inclusief verbetering van het openbaar gebied). De groene omgeving en nabijgelegen natuurgebieden maken Brunssum aantrekkelijk voor nieuwe inwoners.
- Aantrekken van sterke schouders
  Als woongemeente liggen er kansen in het verbeteren van de woon- en leefkwaliteit om huishoudens met hogere inkomens aan te trekken en te behouden. Het gaat hierbij om aantrekkelijke woningen en voorzieningen als scholen, welzijn en natuur.
- Internationalisering stimuleren
  De gemeente dient aandacht besteden aan het versterken van haar rol als woonplaats voor het personeel van Joint Force Command (JFC) en de verdere stimulering van internationalisering.
- Toenemende regeldruk
  Toenemende regeldruk en complexe rijksregelgeving vormen een uitdaging, evenals de moeilijke marktomstandigheden om nieuwe ontwikkelingen van de grond te krijgen.
- Meer regionale samenwerking richting 2025
  Brunssum en de Parkstad-regio hebben een bijdrage te leveren aan de nationale doelen vóór 2025. De focus moet liggen op het benutten van dit potentieel, vooral met betrekking tot de bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen voor zowel ouderen als jonge gezinnen.

Afhankelijkheden voor voorzieningen

- Sterke regionale afhankelijkheden
  De voorzieningenrelaties van Brunssum met de rest van Parkstad zijn intensiever dan met andere gebieden zoals Sittard-Geleen en Maastricht
- Ontbreken van hoogwaardige voorzieningen
  Brunssum mist bepaalde hoogwaardige voorzieningen, waarvoor inwoners bereid zijn grotere afstanden af te leggen. Het voorzieningenaanbod in Brunssum is lager in vergelijking met de stadsgewesten Maastricht, Sittard-Geleen en overige delen van Limburg.
- Voorzieningenverplaatsingen
  De voorzieningenverplaatsingen van Brunssum naar Heerlen zijn vele malen hoger dan naar Maastricht. Vanwege het ruime aanbod van hoogwaardige voorzieningen in Maastricht en de afstand tussen Brunssum en Maastricht is dat opvallend.
- Type centrumfunctie
  Brunssum vervult een centrumfunctie voor omliggende gemeenten zoals Beekdaelen, maar is zelf sterk gericht op en afhankelijk van de Zuid-Limburgse kernsteden Heerlen, Sittard-Geleen, Maastricht en Landgraaf.

Ruimte – Mobiliteit en bereikbaarheid

Mobiliteit draait om de mogelijkheden voor inwoners om zich snel en veilig te verplaatsen binnen de gemeentegrenzen en de bereikbaarheid van omliggende voorzieningen. Dit is extra belangrijk voor Brunssum, gezien de sterke afhankelijkheid van voorzieningen en werkgelegenheid buiten de gemeente.

- **Goede bereikbaarheid:** De analyse laat zien dat de bereikbaarheid van Brunssum via zowel openbaar vervoer als de weg gemiddeld tot goed is.
- **Snel toegang tot openbaar vervoer**: De afstand tot OV-stations en bushaltes is met gemiddeld 300 meter relatief kort.
- **Makkelijk toegang tot voorzieningen:** De afstand tot primaire voorzieningen zoals onderwijs, sportfaciliteiten en sociale voorzieningen ligt lager dan het Nederlands gemiddelde.

Trends en ontwikkelingen

- **Innovaties bieden kansen**
  Innovaties zoals smart cities, digitalisering en mobiliteitstechnologieën (elektrische en autonome voertuigen) veranderen hoe mensen leven, werken en zich verplaatsen. Dit heeft gevolgen voor infrastructuur, veiligheid en leefbaarheid. Het doorzetten van de hybride vorm van werken en winkelen zet druk op onze winkelstraten, maar biedt kansen voor thuiswerken of het versterken van de economische structuur van de regio.
- **Mobiliteit trends**
  Er is een duidelijke trend zichtbaar: het autogebruik (vooral in woonwijken) terugdringen door de verbetering van elektrisch vervoer, deelmobiliteit, fietsgebruik en fijnmaziger openbaar vervoer. In veel steden krijgt de auto hierdoor een minder dominante plek in het straatbeeld, wat de beleving van de openbare ruimte en de veiligheid ten goede komt.
- **Betere bereikbaarheid via de N300**
  Parkstad, en met name Brunssum, is met de aanleg van de N300 veel beter bereikbaar geworden. De volledige potentie van deze verbeterde bereikbaarheid is voor de gemeente nog niet volledig benut, maar biedt kansen voor de toekomst.
- **Openbaar vervoer is goed, maar kan beter**
  Binnen de regio en provincie is er lange tijd aandacht voor beter openbaar vervoer vanaf de centrale knooppunten (auto, bus en trein) richting dorpen en buitenwijken. Binnen de regio kan de bereikbaarheid tussen de gemeenten nog sterk verbeterd worden.
- **Meer Euregionale verbindingen**
  Binnen de regio en provincie is er lange tijd aandacht voor nieuwe Euregionale verbindingen tussen Nederland, Duitsland en België.

Kansen en uitdagingen

- **Goede bereikbaarheid behouden**
  Vanwege de sterke onderlinge afhankelijkheid in de regio is het voor de gemeente belangrijk om de goede bereikbaarheid te behouden, zodat inwoners van Brunssum toegang blijven houden tot werkgelegenheid, voorzieningen en recreatiemogelijkheden in de directe omgeving.

- **Leefbaarheid en mobiliteit verbeteren**
  De uitdaging ligt in het combineren van bereikbaarheid met verbeterde leefbaarheid. Denk aan minder autoverkeer, meer 30 km-zones en minder auto's in woonwijken. Inzetten op meer fietsgebruik kan veel positieve neveneffecten hebben op o.a. duurzaamheid, gezondheid, leefbaarheid en betaalbaarheid. Dit vraagt om een verkeersveilige inrichting van de openbare ruimte waarin lopen en fietsen worden gestimuleerd.

De aanleg van de N300 (Buitenring)

De volledige potentie van deze verbeterde bereikbaarheid is voor de gemeente nog niet volledig benut, hetgeen kansen biedt voor de toekomst.

Slimme oplossingen voor zonne-energie

De gemeente zal slimme oplossingen moeten zoeken, zoals het gebruik van daken, gevels en parkeerterreinen voor de opwek van zonne-energie. Dit helpt de ambities van de Regionale Energie Strategie te realiseren, en zo de schaarse ruimte optimaal te benutten.

Ruimte – Energie

De energieopgave bestaat uit een transitie naar het opwekken van hernieuwbare energie (wind- en zonne-energie) en de warmtetransitie. Uit de data-analyse blijkt het volgende:

- **Aardgas- en elektriciteitsverbruik:** Brunssum scoort goed op gemiddeld aardgas- en elektriciteitsverbruik, maar blijft achter bij het nationale gemiddelde op factoren zoals energiezuinigheid van woningen, isolatie en het gebruik van zonnepanelen.
- **Zonnepanelen:** Het aantal zonnepanelen per inwoner ligt onder het gemiddelde.
- **Teruglevering van energie:** Brunssum levert minder energie terug aan het net dan gemiddeld. Dit wijst op een lager aandeel duurzame energieopwekking in de gemeente.

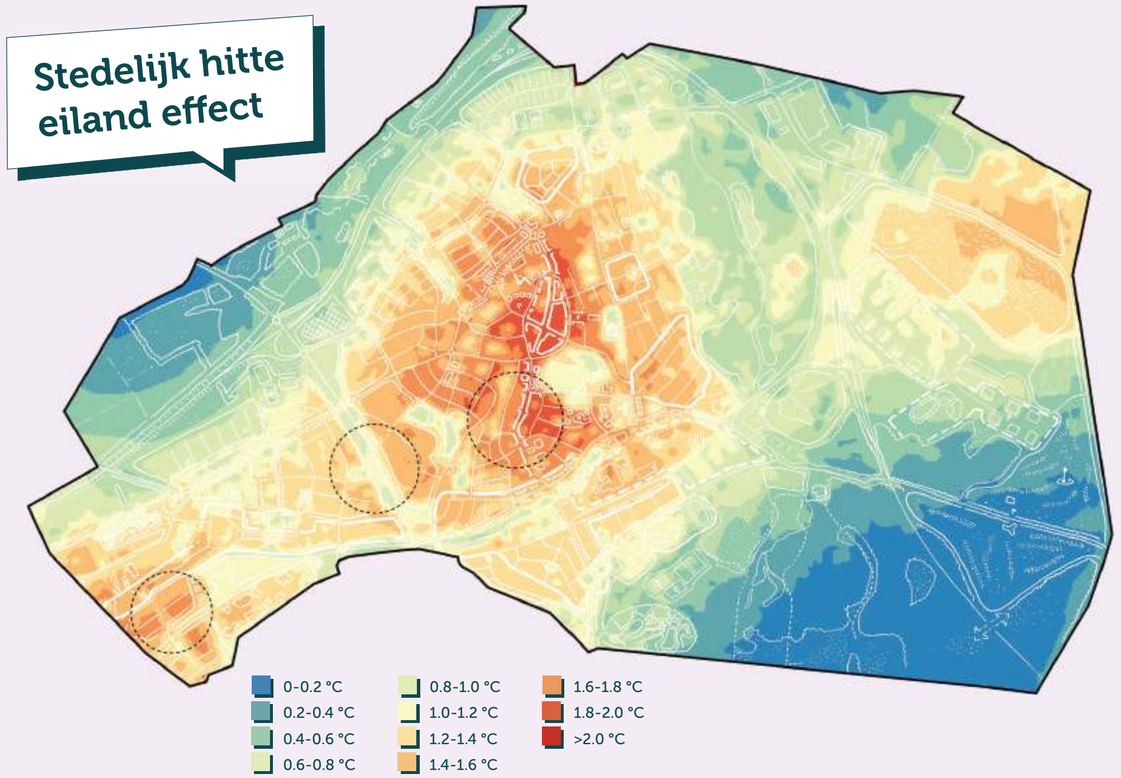
Kansen en uitdagingen

- Aardgasvrij in 2050
  De gemeente staat voor de uitdaging om uiterlijk in 2050 de gebouwde omgeving energiezuinig en aardgasvrij te maken. Het relatief oude woningbestand biedt kansen om te verduurzamen, maar kent ook specifieke technische uitdagingen. Extra opgaven zitten in de verduurzaming van de mijnkolonïen, die een beschermde status hebben.
- Energiearmoede
  Wat opvalt is dat laag aardgas- en elektriciteitsverbruik samen gaat met minder energiezuinige woningen. Dit suggereert dat inwoners relatief zuinig omgaan met energie. Dat is positief, maar kan ook duiden op een vorm van energiearmoede.
- Duurzame energieopwekking
  De gemeente kent specifieke uitdagingen in het opwekken van duurzame energie. Dit heeft een grote ruimtelijke impact en biedt voor een verstedelijkte gemeente als Brunssum een extra uitdaging. Ruimte voor windturbines, zonneparken en zonnepanelen op daken is beperkt. De Oostflank wordt beschouwd als een interessant zoekgebied voor duurzame energieopwekking.
- Regionale opgave
  De opwekking van duurzame energie is een regionale opgave, waarbij in regionale visies staat dat opwek in het Heuvelland niet wenselijk is. Dit vergroot de druk op de grensgebieden van Zuid-Limburg om deze vraag op te vangen.
- Spanning tussen energietransitie en ruimtelijke kwaliteit
  Bij een onvoldoende zorgvuldige aanpak bestaat een risico dat de energietransitie kan botsen met de doelstellingen voor ruimtelijke kwaliteit en -gebruik. Denk hierbij aan de toenemende vraag naar ruimte op het gebied van natuur, klimaat, wonen en bedrijvigheid. Ook bestaat er een spanningsveld tussen verduurzaming en behoud van cultureel erfgoed.
- Beperkte financiële middelen
  Het beperkt opwekken op woningniveau houdt mogelijk verband met de financiële mogelijkheden van inwoners van Brunssum. Beperkte financiële middelen belemmert hen om te investeren in verduurzaming van woningen, zoals isolatie en het opwekken van duurzame energie. Dit vraagt mogelijk meer ondersteuning vanuit gemeenten en andere overheden.
- Slimme oplossingen voor zonne-energie
  De gemeente zal slimme oplossingen moeten zoeken, zoals het gebruik van daken, gevels en parkeerterreinen voor de opwek van zonne-energie. Dit helpt de ambities van de Regionale Energie Strategie te realiseren, en zo de schaarse ruimte optimaal te benutten. Tegelijkertijd moeten er aantrekkelijke voorwaarden worden gecreëerd voor huishoudens die zelf niet over voldoende middelen beschikken. Dit met het oog op een sociale en eerlijke energietransitie.
- Netcongestie
  De claim op ondergrondse ruimte wordt groter door de energietransitie. Verduurzaming vraagt om investeringen in het energienet (zowel elektriciteit als warmte).

Ruimte – Klimaat, milieu en natuur

- **Prachtige natuur**
  Brunssum presteert goed op het gebied van natuur, met name het groen in de omgeving en de variëteit hiervan wordt gewaardeerd. Hoewel de gemeente met 43% bebouwd gebied stedelijk is, heeft Brunssum 19% natuur- en bosgebied. Dit is meer dan het landelijke gemiddelde van 15%. Toch is het aandeel natuurgebied de afgelopen 30 jaar gedaald van 25% naar 19%.
- **Snel toegang tot groen**
  De afstand tot openbaar groen (gemiddeld 300 meter) is voor Brunssumers kort. De natuur is dus goed bereikbaar.
- **Slechte luchtkwaliteit en hittestress**
  Brunssum presteert bovengemiddeld op het gebied van milieu (met name luchtverontreiniging en luchtkwaliteit). De gemeente heeft ook relatief veel gebieden waar sprake is van hittestress. Vooral in het centrum, dat veel harde materialen en weinig groen bevat.

Uitdagingen en kansen

- **Verbinding van natuurgebieden**
  De gemeente kent een unieke natuurkwaliteit, mede door de aanwezigheid van de Brunssumerheide, Teverenerheide, Schinveldse Bossen en het Schutterspark. Er liggen kansen om de natuurgebieden en -kwaliteiten beter te benutten door ze te verbinden en om recreatie en toerisme, maar ook de gezondheids- en welzijnsopgave van de gemeente en regio te verbeteren. Op dit moment is er weinig sprake van een logische structuur waarmee de hoogwaardige natuur met elkaar in verbinding staat.

- **Klimaatopgave**
  De klimaatopgave vraagt om meer ruimte voor water en groen, zowel in het stedelijke als landelijke gebied. Het gaat daarbij om nieuwe ontwikkelingen en ook om het versterken van bestaande groen- en waterstructuren. Centraal staat het verminderen van hittestress, het tegengaan van droogte en het voorkomen van wateroverlast. Vanuit het centrum vormt zich een hitte-eiland dat zich uitstrekt naar de randen van de gemeente.

- **Milieu-uitdagingen**
  Op het gebied van bodem, geluid en luchtkwaliteit kent Brunssum specifieke uitdagingen. Vanuit het mijnverleden zijn er uitgestrekte gebieden waar oude mijnschachten onder liggen of grote hoeveelheden mijnsteen gestort zijn (denk aan de Oostflank, Hendrik en Emma). De gemeente heeft te maken met geluidsoverlast van de vliegbasis AWACS over de grens van Duitsland. Luchtkwaliteit laat te wensen over. Dat geldt overigens in het algemeen in verstedelijkte gebieden.

- **Natuurherstel en vergroening**
  Het behoud en de verbetering van de natuurlijke kwaliteit in Brunssum zullen steeds meer aandacht vragen. Natuurherstel is een hoofdthema, dat met name rond de N-2000-gebieden impact zal hebben op de ontwikkeling van aangrenzende gebieden in de gemeente. Er wordt bijvoorbeeld gesproken over de transformatie van buitenwijken naar groenere en minder dichtbebouwde stedelijke gebieden om natuurherstel en biodiversiteit te bevorderen.

- **Rode Beek**
  Brunssum herbergt de Rode Beek, één van de grote beken in de regio. De opgave is om de beek meer ruimte te geven, onder andere door oude beekstructuren te ontkluizen, regenwater beter af te voeren en bufferzones in te richten.

Trends en ontwikkelingen

- **Klimaatverandering en biodiversiteit**
  Het veranderende klimaat en de afname van biodiversiteit vragen om een landschap dat in balans is, met voldoende ruimte voor natuur en water. Nationale en provinciale visies richten zich steeds meer op het waarborgen van de kwaliteit van water, bodem en natuur als sturende elementen in ruimtelijke keuzes.

- **Waterveiligheid in Zuid-Limburg**
  Er is toenemende aandacht voor het vergroten van waterveiligheid en het tegengaan van wateroverlast. Het verbeteren van het watervasthoudend vermogen en filtratie van de bodem, bijvoorbeeld door meer grasland en bos aan te leggen, is een van de ‘no regret’-maatregelen die uitgevoerd gaat worden. Dit sluit aan bij bredere doelen zoals natuurherstel, landschapsherstel en de aanleg van klimaatbossen in Zuid-Limburg.

Ruimtelijke structuur en kwaliteit

De druk op de beschikbare ruimte is groot en wordt de komende jaren alleen maar groter. In Nederland, Limburg en de regio willen we voldoende betaalbare woningen, overstappen op duurzame energie, meer natuurherstel en behoud van cultureel erfgoed. Onze regio en gemeente kent daarentegen een urgente opgave in het terugdringen van sociaaleconomische achterstanden die onze aandacht vraagt en mogelijk een claim op de ruimte heeft. Er moeten dus scherpe keuzes worden gemaakt, waarbij Brunssum efficiënter wordt ingericht. Een belangrijke kanttekening bij deze landelijke trend is dat onze regio relatief veel ruimte heeft ten opzichte van andere delen van Nederland. Dit biedt dus ook kansen voor de gemeente en regio.

Mozaïek van Brunssum

De stedenbouwkundige structuur van Brunssum vormt als het ware een mozaïek van tegeltjes en voegen. Tegeltjes gevormd door de vele woonbuurtjes en -wijken, maar ook de parken, bedrijventerreinen en gemengde gebieden. Het zijn bij wijze van de gebiedseenheden binnen de stedenbouwkundige structuur van Brunssum, bij elkaar gehouden door de voegen: verbindende en/of scheidende structuren, overwegend bestaande uit functionele, publieke ruimte. In dit beeld is het mozaïek van Brunssum conceptueel verbeeld. De kleurtjes hebben verder geen specifieke betekenis, maar vormen een uitdrukking van een zekere "rijkdom" aan tegeltjes.

Mozaïek van Brunssum is het resultaat van decennialang bouwen aan de stad waarbij telkens nieuwe woonbuurtjes en -wijken zijn toegevoegd aan bestaande. Een duidelijk stadsplan lijkt daar niet aan ten grondslag te hebben gelegen waarmee het mozaïek van Brunssum als het ware tot stand is gekomen door een opeenvolging van incidenten. Dit heeft als nadeel dat het in Brunssum lijkt te ontbreken aan duidelijke structuurdragers. Het centrum is daarbij een goed voorbeeld: op het kaartbeeld vormt het centrum het middelpunt van het stedelijk weefsel, maar de bestaande hoofdstructuren leiden hier niet naartoe.

In algemene zin is het in Brunssum moeilijk oriënteren. Het voegsel dat het mozaïek bij elkaar houdt, is op sommige plekken versleten en een aantal scherven zijn spreekwoordelijk "stuk".

Ruimtelijke Analyse

Om de ruimtelijke prestaties van Brunssum in kaart te brengen, heeft HeusschenCopier een ruimtelijke analyse uitgevoerd. Hierin wordt geschetst hoe de verhaallijnen uit het verleden kunnen dienen als bouwstenen voor de toekomst. Daarnaast wordt een reflectie gegeven op het bestaande ruimtelijk raamwerk en is dit gespiegeld aan de opgaven. De ruimtelijke analyse eindigt met een vertaling naar de kernwaarden en een inspiratiekader voor de toekomst. In deze paragraaf geven we een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Het mozaïek van Brunssum

Het mozaïek van Brunssum is het resultaat van decennialang bouwen aan de stad waarbij telkens nieuwe woonbuurtjes en -wijken zijn toegevoegd aan bestaande. In dit beeld is het mozaïek van Brunssum conceptueel verbeeld.

Ruimte – Geschiedenis laat haar sporen na

Veel gebouwen gesloopt - Veel gebouwen die naar het verleden verwijzen, zijn gesloopt. Mijnsite Emma is bijvoorbeeld volledig tegen de vlakte gegaan en herontwikkeld tot woongebied en park. Mijnsite Hendrik kreeg met de NAVO een nieuwe gebruiker, maar ook daar werden vrijwel alle beeldbepalende elementen verwijderd.

Historische structuren nog aanwezig, maar vaak niet meer zichtbaar - Het meest typerend zijn de structuren van de verschillende mijnkoloniën (Treebeek-Haansberg, Schuttersveld, Rozengaard, De Egge en Langeberg). De structuren van Haansberg staan onder druk. Treebeek en de Egge zijn goede voorbeelden, waarbij de stedenbouwkundige structuur als onderdeel van IBA Parkstad is hersteld. Nieuwe kansen ontstaan bij de Oostflank, welke in 2026 vrij komt voor herontwikkeling.

Kenmerken verleden nog aanwezig – Hoewel sommigen beweren dat het mijnverleden helemaal vervaagd is, zijn kenmerken van het mijnverleden nog steeds aanwezig. Voorbeelden hiervan zijn de karakteristieke mijnwerkerswijken (zoals de houten huizen in Treebeek), de Steenberg Emma-Hendrik, de vijver en het Openlucht Theater in het Vijverpark. Daarnaast zijn er ook nog overblijfselen uit de Tweede Wereldoorlog, zoals de bunkers en loopgraven in het Schutterspark.

Groen als unieke kwaliteit

Landschappelijke gebieden - De nabijheid van grote, landschappelijke gebieden is een enorme kwaliteit voor een stedelijk gebied als dat van Brunssum. Op hoofdstructuurniveau valt op hoe de grote, landschappelijke eenheden Brunssum als het ware omarmen: het buitengebied ten noorden van de Buitenring Parkstad en aan de oost- en zuidzijde de uitlopers van de Brunssumerheide. Slechts aan de westelijke zijde loopt het stedelijk gebied van Treebeek over in dat van Hoensbroek (Heerlen).

Groenstructuren binnen Brunssum - De natuur is ook binnen Brunssum terug te zien aan de verschillende parken, waaronder het Schutterspark en het Vijverpark. Op het niveau van hoofdstructuren is het groen sterk gefragmenteerd. Op buurt- en wijkniveau zien we een rijk palet aan groenstructuren.

Kansen voor de economie en een gezonde leefomgeving - Lokale ondernemers spelen in op de groene kwaliteiten, waaronder het Blote Voeten Park en Park het Plateau in Schutterspark en het ontstaan van populaire mountainbikeroutes op de Brunssumerheide. Bovendien scoort Brunssum ook hoog op het gebied van milieu, waaronder de luchtkwaliteit.

Ruimtelijke raamwerk van Brunssum

Rijkdom aan structuren op wijk- en buurtniveau - Het bestaande ruimtelijk raamwerk toont een grote rijkdom aan structuren op buurt- en wijkniveau. Een aantal van die structuren vallen in het bijzonder op: de mijnkoloniën en de centrumomgeving, maar ook de hermetisch afgesloten NAVO-terreinen. Het bestaand ruimtelijk raamwerk is de afspiegeling van een decentraal opgebouwde stad.

Buitenring Parkstad zorgt voor betere bereikbaarheid, maar doorsnijdt ook verschillende gebieden - De in 2019 geopende en nieuw aangelegde Buitenring maakte eerder moeilijk bereikbare locaties beter bereikbaar. Deze regionale ontsluitingsweg heeft het karakter van een soort "parkway". Met name het tracédeel door de Brunssumerheide is voor de weggebruiker bijzonder fraai. Ter hoogte van de Oostflank betreedt de weggebruiker echter een soort niemandsland. Aan de noordzijde van Brunssum ligt de Buitenring verzonken in het landschap waar deze in de buurt van woonbuurten en stadswijken komt. De doorsnijding heeft geleidt tot "restpercelen" waarvan onduidelijk is waar deze bij horen of waar deze toe dienen. Dit biedt echter ook de mogelijkheid de randen opnieuw te definiëren met leesbare overgangen tussen stad en buitengebied.

Geen duidelijke structuurdragers - Enkele belangrijke, functionele verbindingen als de Prins-Hendriklaan of de Emmaweg-Karel Doormanstraat zijn haast onzichtbaar. Deze structuren ontberen continuiteit in beleving, betekenis en groenstructuur.

Bedrijventerreinen zijn barrière voor aantrekkelijke verbindingen – De meest recente ontwikkeling van bedrijventerreinen vormt het gebied ten zuiden van het Emmapark, de voormalige site van de Staatsmijn Emma. Waar andere bedrijventerreinen direct nabij de Buitenring liggen, ligt dit gemeentegrens overstijgend bedrijventerrein op afstand hiervan, opgespannen tussen Treebeek en natuurgebied Heisterbrug. Dit terrein vormt een dissonant kader voor het Emmapark en een sta-in-de-weg voor een aantrekkelijke verbinding tussen Treebeek en Heisterbrug. De meeste bedrijventerreinen in Brunssum behoeven herstructurering en revitalisering en veelal ontbreekt een helder gebiedsprofiel.

Ruimte – Te weinig aandacht voor de menselijke maat

Experimenten met nieuwe vormen van stedelijkheid - Decennialang “sleutelen” aan de stad heeft geleid tot een scala aan woonbuurten. Hier lijkt geen grootschalig (structuur)plan aan ten grondslag te liggen. De open tussenruimtes zijn stapsgewijs volgebouwd met allerlei woonbuurten en -wijken. Sommige daarvan zijn van goede kwaliteit, maar het merendeel van deze, veelal sociale woonwijken zijn van mindere woonkwaliteit.

Stedelijke uitstraling - Nieuwe inzichten over het maken van stad vertaalden zich ook in Brunssum tot andersoortige wijken: er verschijnen galerijflats in Lemmender/De Kling en portiekflats, o.a. aan weerszijden van de Europalaan. De menselijke maat is in een wijk als Lemmender ver te zoeken, zowel in de bebouwing als in de openbare ruimte. Deze woonomgevingen kent geen woonstraten maar grote, parkachtige, openbare ruimtes die van iedereen en tegelijkertijd van niemand zijn. Het gestapeld wonen geeft Brunssum en het centrumgebied in het bijzonder een andere, meer stedelijke uitstraling. Intussen worden sommige van deze woonbuurten alweer gesloopt. Dat heeft veelal te maken met de lage woonkwaliteit van deze woningen. Zo is in de wijk Lemmender een van de galerijflats tegen de vlakte gegaan en zijn de portiekflats in de Muziekbuurt verdwenen.

Auto krijgt ruim baan - In de decennia die volgen op de sluiting van de mijnen verandert ook de mobiliteitsbehoefte. De auto raakt gemeengoed en de openbare ruimte wordt daar primair op ingericht. De parkeerbehoefte neemt toe en woningen worden voorzien van garages en opritten. In de transitie van zwart naar groen zien we dat ook in Brunssum de auto ruim baan krijgt. Het publieke domein als ontmoetingsplek lijdt daar onder. Woonstraten waren voorheen het domein van de voetganger, de fietser en spelende kinderen. Het straatbeeld wordt tegenwoordig gedomineerd door blik. In de transitie van zwart naar groen verdwijnen hierdoor ook bestaande, groene kwaliteiten.

Ruimte – Participatieverhaal

Ruimtelijke identiteit

Bewoners beschrijven Brunssum als een stad, maar met de sfeer van een groot dorp. Hoewel de gemeente weinig iconische plekken heeft waar inwoners trots op zijn, komt de natuurlijke omgeving in alle participatielagen naar voren als een belangrijke waarde. Brunssumers voelen een sterke verbondenheid met plekken zoals de Brunssumerheide, het Schutterspark, het Vijverpark, het Emmapark, het Openluchttheater en het gebied rondom het Clemensdomein.

Het centrum van Brunssum wordt door bewoners en ondernemers gezien als een belangrijke kern van de stad, maar er heerst overwegend ontevredenheid over de huidige staat van het centrum. Er is een breed gedeeld gevoel dat het centrum aandacht en verbetering nodig heeft.

Wonen en wijken

Bewoners zeggen dat de leefbaarheid in de wijk met de jaren is afgenomen. We vroegen of hun buurt de afgelopen vijf jaar vooruit is gegaan, hetzelfde is gebleven of achteruit is gegaan. Het merendeel van de Brunssumers geeft aan dat hun wijk achteruit is gegaan (42%) of onveranderd is gebleven (37%). Slechts 13% is van mening dat zijn of haar woonwijk vooruit is gegaan. De inrichting van de openbare ruimte (specifiek de ordelijkheid en verloedering) is volgens bewoners direct van invloed op het veiligheidsgevoel in de wijk.

Bewoners beoordelen hun tevredenheid over de woningen met een 3,9 uit 5. Veel bewoners zijn trots op hun woning (“Ik heb er hard voor gewerkt en ga niet meer weg”). Ook in Brunssum vormt de betaalbaarheid en beschikbaarheid een aandachtspunt (“Mijn kinderen kunnen geen woning vinden en zijn weer thuis komen wonen”). **De Brunssumer waardeert goede woningen met een score 6 van 10.**

Bewoners die in oude mijnwoningen wonen, zien dat vaak ook als last. Verduurzamen komt met spelregels die niet altijd worden begrepen of in lijn zijn met de gedachten van de bewoners. Daarbij is het onderhoud van de woning vaak te duur. Sommige bewoners zijn trots op het mijnverleden van hun wijk. Andere bewoners willen er liever vanaf.

In alle wijken wordt er wel gesproken over het centrum van Brunssum. Qua kwaliteit is dit voor iedereen beneden peil. Zowel in aanbod als in uitstraling. **De Brunssumer waardeert de gezonde omgeving met een score 4 van 10 voor de toekomstvisie.**

Kinderperspectief

Vanuit het kinderperspectief ligt er een nadrukkelijke vraag om meer natuur de wijken in te trekken. Dit om meer te kunnen spelen en bewegen. Denk aan speeltuinen in de wijken waar iedereen kan meedoen met gebruik van natuurlijke materialen als gras (geen kunstgras).

Aanvulling van professionals

De mix van woningen in Brunssum is over het algemeen goed, maar er is extra aandacht nodig voor de beschikbaarheid van starterswoningen en levensloopbestendige woningen. Hoewel veel wijken goed verzorgd zijn, is er in sommige buurten sprake van een grote eenvormigheid in woningtypen. Er kan meer worden gedaan om gezondheid, ontmoetingsplekken en speelruimtes in deze wijken te stimuleren.

Met de stijgende woningprijzen wordt betaalbaarheid een steeds belangrijker thema. De starterslening in Brunssum is momenteel lager dan in omliggende gemeenten, wat extra druk legt op starters die de woningmarkt willen betreden.

Een ander aandachtspunt is de ruimtelijke logica van de stad. Voor buitenstaanders kan het lastig zijn om zich te oriënteren vanaf de buitenring. De stedelijke bebouwing in het noorden geeft een indruk van een stad, terwijl andere wijken juist een dorpse sfeer uitstralen. Dit gebrek aan duidelijke ruimtelijke structuur maakt het moeilijk om een helder beeld van de stad te vormen. Daarnaast kan de onderlinge bereikbaarheid binnen Parkstad via openbaar vervoer en fietsroutes beter. Ervaren reistijden met openbaar vervoer of fiets tussen gemeenten zijn lang.

Ruimte kan echter een belangrijke bijdrage leveren aan sociale doelen. Het is daarom essentieel om meer te streven naar integrale samenwerking tussen verschillende domeinen en partijen.

D. Economie

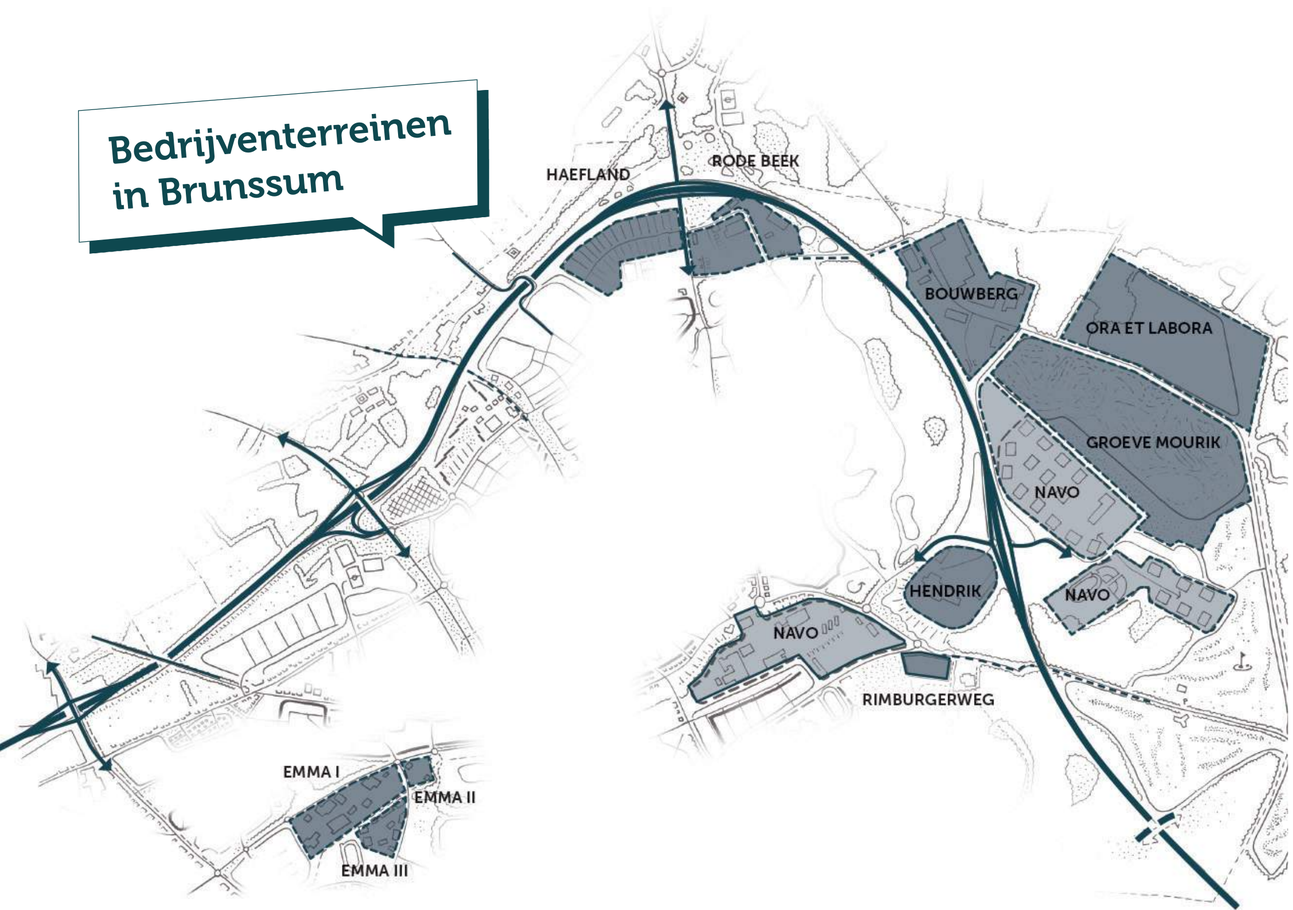
De economische geschiedenis van Brunssum (en regio) wordt gekenmerkt door de mijntijden die voor enorme groei en economische welvaart zorgden. Vandaag de dag zoekt Brunssum naar nieuwe economische mogelijkheden. Belangrijke uitdagingen ter versterking van de economie zijn het ontwikkelen van bedrijventerreinen, het behouden van grote werkgevers in de omgeving en het verbeteren van de bereikbaarheid naar werk in de regio.

Economische prestaties

Om de economische prestaties van Brunssum te beoordelen, is gekeken naar het aantal arbeidsplaatsen, startende bedrijven en de toegevoegde waarde van de lokale economie. Dit leverde de volgende inzichten op:

- **Lage economische prestaties**
  Brunssum scoort significant lager dan vergelijkbare gemeenten en Parkstad op het gebied van economische prestaties.
- **Weinig arbeidsplaatsen**
  Het aantal arbeidsplaatsen blijft achter ten opzichte van het Nederlandse, Limburgse en regionale gemiddelde. In de afgelopen twintig jaar is dit verder gedaald. In Zuid-Limburg nam het aantal arbeidsplaatsen sinds 2017 sterk toe, waarvan ook inwoners van Brunssum profiteren.
- **Pendelverkeer**
  Parkstad Limburg (zonder Brunssum zelf) is wat betreft inkomende als uitgaande pendel verantwoordelijk is voor bijna 40% van het totale werkverkeer. Voor alle andere regio's (Sittard-Geleen, Maastricht, Eindhoven) geldt dat het aandeel in de pendel vanuit Brunssum groter is dan hun aandeel in de pendel naar Brunssum. Met name ten opzichte van stadsgewest Maastricht en overig Limburg richten inwoners van Brunssum zich veel meer op werk in die regio's dan andersom. Binnen Parkstad Limburg geldt dat ook voor Heerlen, maar werken er meer inwoners van Beekdaelen, Voerendaal en Simpelveld in Brunssum dan andersom.
- **Startende bedrijven**
  Het aantal startende bedrijven in Brunssum ligt onder het Nederlandse, Limburgse en regionale gemiddelde. De meeste startende bedrijven richten zich op bouw, distributie en dienstverlening.
- **Toegevoegde waarde**
  De toegevoegde waarde van Brunssum is tussen 2000 en 2021 licht gedaald, van positie 318 naar 332. Sinds 2012 vertoont de toegevoegde waarde per inwoner echter een gunstigere ontwikkeling dan de nationale trend.
- **Sterke sectoren**
  Brunssum scoort vooral goed in persoonlijke dienstverlening, zoals onderwijs en zorg. Activiteiten op het gebied van materiaal (productie en distributie) en informatie (kantoorwerk, economisch opgeleiden) zijn echter beperkt vertegenwoordigd. Brunssum heeft een centrumfunctie voor arbeidsplaatsen in de zorg en in mindere mate in de sectoren detailhandel en vrijetijdseconomie.
- **Demografische ontwikkeling**
  De zorgsector is een belangrijke pijler voor werkgelegenheid in Brunssum, maar kampt met grote uitdagingen. Er zijn minder mensen om het werk uit te voeren, maar meer mensen die zorg nodig hebben. Tegen 2032 worden in Zuid-Limburg tekorten verwacht van ongeveer 6.100 zorgmedewerkers, vooral in verpleging & verzorging, thuiszorg en kinderopvang.

Economie – Werklocaties

De sociaaleconomische opgaven in Parkstad zijn groot. De ambitie van de regio (uit de Regiodeal 2.0) is om de huidige achterstanden weg te werken tot minstens het Limburgse gemiddelde. Dit vereist niet alleen investeringen op sociaaleconomisch gebied, maar ook verbeteringen in de leefomgeving om deze aantrekkelijker te maken.

Het aantrekkelijk maken van Brunssum (en de regio) voor ondernemers en werkgevers kan de kansen op de arbeidsmarkt van de inwoners van Brunssum vergroten. Daarnaast heeft dit een positief effect op het behouden van jongeren en hoger opgeleiden. Het aanbod van nieuwe werklocaties, opleidingen en bereikbaarheid van scholen en onderwijsvoorzieningen kunnen helpen de sociaaleconomische opgaven van de gemeente en regio aan te pakken en de demografische trendbreuk door te zetten.

Gemeente Brunssum beschikt met de Oostflank en Haefland-Rode Beek over een relatief groot areaal bedrijfslocaties op aantrekkelijke locaties langs de N300. Deze terreinen zijn doorgaans verouderd en bieden relatief weinig arbeidsplaatsen. Er zit dus nog een grote potentie om deze locaties te benutten voor het versterken van de economische structuur van de gemeente en regio. Hierbij kan optimaal gebruik worden gemaakt van de gunstige ligging ten opzichte van het Euregionale achterland.

Veel Brunssumers werken daarbij in de regio (zowel Parkstad als Zuid-Limburg). Het bieden van lokale werkgelegenheid is vooral interessant voor inwoners met lage tot gemiddelde opleiding, omdat zij doorgaans minder bereid zijn ver te reizen voor werk.

In het bijzonder is er aandacht voor het behoud van JFC BS als economische pijler en strategische partner.

Herstructurering van de Oostflank

De Oostflank, met een omvang van 300 hectare en een ligging aan de N300, biedt een unieke kans voor herstructurering. Niet alleen voor Brunssum, maar voor de hele regio.

De aankoop van deze gronden door de gemeente bevestigt de ambitie om de lokale economische structuur te versterken. Echter, de nabijheid van Natura-2000-gebieden maakt de ontwikkeling van dit gebied vanuit milieuoogpunt complex.

Nieuwe arbeidsplaatsen creëren

Het tekort aan werknemers vraagt om een slimme en effectieve aanpak van de huidige en toekomstige beroepsbevolking. Voor cruciale sectoren zoals de zorg moet worden ingezet op het versterken van zelfredzaamheid, het verminderen van maatwerkvoorzieningen en het ondersteunen van inwoners via voorliggende voorzieningen.

Innovaties in de zorg en slimme woonconcepten, zoals gemeenschappen waar mensen voor elkaar zorgen, kunnen hieraan bijdragen. Ook bij het aantrekken van nieuwe arbeidsplaatsen dient rekening te worden gehouden met deze uitdaging.

Economie – Winkels en detailhandel

Een belangrijke opgave voor Brunssum is het verbeteren van de economische waarde, leefbaarheid en beleving in de (oude) lintstructuren, zoals het centrum, de Rumpenerstraat en Haefland.

Voornamelijk lokaal winkelgedrag

Brunssumers winkelen hoofdzakelijk over een korte afstand. Van degenen die in Brunssum winkelen, woont 70% in de gemeente zelf. Van de intergemeentelijke verplaatsingen (dus zonder verplaatsingen binnen Brunssum zelf) met als motief winkelen komt 78% van de inkomende verplaatsingen uit overig Parkstad en gaat 82% van de uitgaande verplaatsingen naar overig Parkstad. De relaties met overig Limburg zijn zeer bescheiden, met nog wel enige oriëntatie op Roermond (Designer Outlet). Brunssum kent daarbij een positief saldo ten opzichte van overig Nederland (waarschijnlijk in het verlengde van de toeristisch-recreatieve functie).

Brunssum vervult een centrumfunctie voor Beekdaelen, terwijl Heerlen en in mindere mate Landgraaf een centrumfunctie vervullen voor Brunssumers. Inwoners van Brunssum winkelen daarnaast soms in Beek (Winkelcentrum Makado) en Maastricht (kledingzaken en luxe artikelen).

Ruim winkelaanbod

Brunssum heeft met 13,3 verkooppunten per 1000 inwoners een bovengemiddeld aantal winkels, vergeleken met het Nederlandse gemiddelde van 12,1.

Economie – Winkelcentrum en deelcentra

Winkelcentrum blijft achter

Het winkelcentrum van Brunssum heeft de afgelopen 20 jaar veel klappen gehad. Na de sluiting van de mijnen viel de economische motor weg, waardoor het winkelaanbod niet meer in balans was met de vraag van de samenleving. Ontwikkelingen zoals de opkomst van internetwinkels, vergrijzing onder ondernemers, verslechtering van vastgoed en de coronapandemie hebben de kwaliteit van het winkelgebied verder aangetast.

Nieuwe centrumvisie

In 2020 is de centrumvisie herzien en een programma opgetuigd om tot effectieve verandering te komen. De eerste resultaten worden langzaam zichtbaar, met onder meer 14 nieuwe ondernemers, komen er nieuwe woningen in en rondom het centrum en komt een betere OV-ontsluiting. Verder wordt er een significant aantal vierkante meters retail naar toekomstbestendige functies getransformeerd.

Deelcentra

Het winkelcentrum in Brunssum Noord functioneert als een verzorgings- en boodschappenwinkelcentrum voor de wijk Noord. Dit is in goede staat en voor wat betreft invulling altijd stabiel. Treebeek daarentegen heeft een meer uitdagend karakter, Er is een transformatie van het gebied ingezet door de nieuwbouw waar de Plus Treebeek is gevestigd. De lange commerciële lintstructuur, met veel niet-commerciële onderbrekingen, maakt het winkelgebied wel kwetsbaar.

Nieuwe centrumvisie Brunssum

In 2020 is de centrumvisie herzien en een programma opgetuigd om tot effectieve verandering te komen. De eerste resultaten worden langzaam zichtbaar.

Economie – Vrijetijd en toerisme

De vrijetijdseconomie en recreatiemogelijkheden worden door de inwoners van Brunssum positief beoordeeld, mede dankzij het aanbod in omliggende gemeenten zoals Heerlen, Landgraaf en Kerkrade.

Relaties binnen Parkstad

Bij vrijetijdsactiviteiten en recreatie zijn de relaties met overig Parkstad het sterkst. De band met Sittard-Geleen is sterker dan met Maastricht, ondanks het ruime voorzieningenaanbod in Maastricht (horeca/cultuur) en recreatie en horeca in het Heuvelland (onder andere Valkenburg a/d Geul). Relaties met overige gebieden in Limburg of Nederland zijn beperkt. Op het niveau van gemeenten kent Brunssum de meest intensieve relaties in absolute zin met Heerlen (zowel inkomend als uitgaand) en in relatieve zin (per hoofd van de bevolking) met Beekdaelen en Voerendaal. Het is onduidelijk waar de relatie met Voerendaal op gebaseerd is.

Toeristisch potentieel

Er zit meer potentie in de vrijetijds- en toeristische economie van de gemeente door het meer beleefbaar maken van de identiteit van Brunssum en het verbeteren van toeristisch-recreatieve trekpleisters zoals de Brunssumerheide en het Schutterspark. Verbindingen zoals de Parkstadroute kunnen deze gebieden beter toegankelijk maken. De groene kwaliteiten versterken ook de woonaantrekkelijkheid van de gemeente.

Regionale ontwikkelingen

Er wordt regionaal gewerkt aan een Zuid-Limburg-dekkend knooppuntennetwerk voor wandelaars, verbetering van het fiets(route)netwerk en verdere ontwikkeling van de Parkstadring als Leisure Ring. De afwisseling van stedelijk en landelijk gebied en de kwaliteiten daarvan spelen in deze opgaven een grote rol.

Economie: Cultuur

Brunssum kent een rijk aanbod van ‘culturele smaken’:

- **Lokale evenementen**
  Een belangrijk onderdeel is het brede scala aan evenementen, zoals World Festival Parade Brunssum, Koning Carnaval, de Parelloop en de Beachparty. Deze evenementen zijn zowel binnen als buiten Brunssum bekend en vormen een belangrijk deel van de lokale identiteit.

- **Het Openluchttheater**
  Daarnaast speelt het Openluchttheater Brunssum een centrale rol. Sinds 2020 is deze unieke locatie in het Vijverpark overdekt, wat het mogelijk maakt om het hele jaar door voorstellingen te organiseren. Het theater biedt ook ruimte voor culturele en educatieve ontwikkeling.

- **Een traditie van herdenken**
  Brunssum heeft, door de unieke positie tijdens de Tweede Wereldoorlog, een sterke cultuur van herdenken. De stad beschikt over een oorlogskerkhof en de Jack Aldewereld Stichting, die zich richt op het levend houden van de onderduikgeschiedenis van Brunssum. Tijdens de jaarlijkse Veteranendag wordt groots uitgepakt om maatschappelijke erkenning en waardering voor veteranen te bevorderen.

- **Dans als cultureel kenmerk**
  Dans is ook een opvallend onderdeel van de cultuur in Brunssum. Dit komt tot uiting in evenementen zoals de World Festival Parade en de aanwezigheid van een folkloristische dansschool. Daarnaast liggen er twee prijswinnende dansscholen in Brunssum.

In het huidige culturele landschap van Brunssum ligt er vooral een focus op de maatschappelijke impact en daarbij is de economische bijdrage op dit moment nog ondergeschikt.

Economie – Trends en ontwikkelingen

Het voorspellen van de economische toekomst voor de komende 20 jaar is erg lastig. Er zijn verschillende trends en scenario's die waarschijnlijk een grote rol zullen spelen in de toekomstige economie van Brunssum en de regio. Hieronder volgen enkele belangrijke trends en ontwikkelingen:

Snelle vergrijzing

De bevolkingssamenstelling van Brunssum verandert sneller dan in de rest van Nederland, met een groeiende groep ouderen die pensioenen en gezondheidszorg nodig hebben. Hoewel de zorgsector een belangrijke pijler van de lokale economie is, brengt vergrijzing op lange termijn uitdagingen met zich mee voor het behoud van een solide en duurzame beroepsbevolking.

Beperkte ruimte op bedrijventerreinen

Binnen de regio is de behoefte aan (grotere) bedrijfslocaties snel toegenomen dankzij de groei van specifieke sectoren en de grensligging. De ruimte op bedrijventerreinen is beperkt en er zijn maar weinig kansen voor grote uitbreidingen. De logistieke sector en het MedTech-cluster zijn op dit moment de grootste ruimtevragers in de regio.

Streng beleid voor grootschalige bedrijvigheid

Specifiek voor grootschalige bedrijvigheid hebben het Rijk en de provincie beleid opgesteld om ontwikkeling van grootschalige bedrijfslocaties in te perken. Dit beleid is verankerd om geen nieuwe kavels groter dan 5 hectare te ontwikkelen (ruimte voor incidentele uitzonderingen, gekoppeld aan de aanwezigheid van regionale meerwaarde).

Herstructurering van bedrijventerreinen

Het herontwikkelen van bestaande bedrijventerreinen wordt steeds belangrijker. Dit proces is al gaande, vooral voor sectoren die essentieel zijn voor een circulaire economie, zoals afvalverwerking en -opslag. Met terreinen als de Oostflank, waaronder deelterrein Ora et Labora, heeft de gemeente mogelijkheden om deze ontwikkeling te faciliteren.

Transitie naar een duurzame economie

De overgang naar een duurzame economie wordt steeds urgenter en zal zich verder versnellen. De circulaire economie vormt een belangrijke pijler in het economisch toekomstbeeld van de provincie. De transformatie van Chemelot en aanverwante ketens biedt kansen voor nieuwe werkgelegenheid en het aanpakken van klimaatverandering.

Technologische vooruitgang

Innovaties in kunstmatige intelligentie, robotica en biotechnologie zullen de productiviteit verhogen en nieuwe markten creëren. Digitalisering zal leiden tot nieuwe manieren van werken, zoals werken op afstand. De aard van werk zal blijven veranderen door automatisering en digitalisering. Dit zal de vraag naar hoogopgeleide werknemers vergroten, terwijl traditionele banen in productie en administratie mogelijk verdwijnen. Levenslang leren en bijscholing worden essentieel.

Lokale en regionale handel

Hoewel globalisering en digitalisering zullen doorzetten, is het mogelijk dat we op termijn een verschuiving zien naar meer regionale handel en productie, mede als gevolg van geopolitieke spanningen en de behoefte aan robuustere toeleveringsketens. Dit zou resulteren in een vraag naar ruimte en een stabiele beroepsbevolking.

Defensie en JFCBS

Brunssum is de thuisbasis van Joint Force Command Brunssum (JFCBS), een van de belangrijkste militaire bases in Europa. De huidige geopolitieke dynamiek in de wereld heeft geleid tot meer aandacht en ruimte voor defensie-infrastructuur. JFCBS blijft een belangrijke economische en strategische partner voor de gemeente.

Toerisme en recreatie

Parkstad ontwikkelt zich meer tot een volwaardige recreatieve en toeristische bestemming binnen Zuid-Limburg en Nederland. Brunssum biedt unieke 'groene' kwaliteiten met de Brunssumerheide en het Schutterspark, die over de gemeente- en landsgrenzen heen reiken. Leisure is een groeiende economische motor met een 'toeristisch product' dat snel in aanzien groeit.
Met een grensoverschrijdend belang (30 miljoen potentiële dagbezoekers en doorlopende routes) op het snijvlak tussen het Duitse achterland en het klassieke Heuvelland, en met een eigen onderscheidend aanbod zijn er veel kansen voor de toekomst.

Economie – Participatieverhaal

Hoewel de cijfers misschien niet direct hoopgevend lijken, liggen er in Brunssum wel economische kansen. We zijn juist goed bezig om de economie weer een impuls te geven. De ontwikkeling van het centrum blijft een cruciale prioriteit, want er is veel leegstand en te weinig divers aanbod. Zo hebben we bijvoorbeeld geen schoenen- of herenkledingzaak. Hierdoor gaan bewoners vaak naar Heerlen of Maastricht om boodschappen te doen.

Het vertrek van grote bedrijven heeft geleid tot kapitaalverlies. Daarnaast er is te weinig werk voor hoogopgeleiden, wat resulteert in een uitstroom van talent. Toch liggen er veel kansen. We moeten duidelijker naar voren brengen wat Brunssum te bieden heeft, want er is veel potentieel. Onze groene omgeving is bijvoorbeeld een belangrijke troef voor de vrijetijdsindustrie.

Verder zijn er talloze voorzieningen en regelingen waar ondernemers gebruik van kunnen maken. Het is belangrijk om bedrijven hiervan op de hoogte te blijven stellen. We moeten het samen doen. Hoewel er verschillende ondernemersverenigingen zijn, blijft het animo laag. Er zijn te weinig mensen die de kar trekken, en niemand zet echt door. Dit moet veranderen om onze gezamenlijke doelen te bereiken.

Het centrum is niet meer wat het vroeger was. Er is veel leegstand, winkels sluiten en de markt wordt ook steeds minimaler. De gezelligheid ontbreekt. Veel bewoners en ondernemers noemen het centrum als het belangrijkste verbeterpunt. Ook jongeren geven aan dat er voor hen weinig te doen is in het centrum. Mogelijk zou er een 'jongerenhonk' geopend kunnen worden, om elkaar te ontmoeten en laagdrempelige activiteiten te ondernemen.

Ontspannen wordt gewaardeerd met 5 van 10 voor de toekomstvisie.

E. Wat doen we al?

Om te begrijpen wat er al gebeurt in de gemeente Brunssum, hebben we naast ruimtelijke, data- en sociale analyses ook een beleidsanalyse uitgevoerd. Deze analyse laat zien dat er in bijna alle sectoren beleid aanwezig is of in ontwikkeling is, met projecten die bijdragen aan de opgaven en kansen van de gemeente.

Opgavegericht en programmatisch werken

De afgelopen drie jaar heeft de gemeente geëxperimenteerd met een opgavegerichte en programmatische aanpak. Twee programma's lopen hierbij voorop:

- Het Centrumprogramma, gericht op het ontwikkelen van een toekomstbestendige centrumvoorziening voor Brunssum.
- Het Noord-Oost programma, dat zich focust op bestaanszekerheid en leefbaarheid in de wijken, gebaseerd op het stabiliteitsmodel.

Energie en klimaat

Duurzaamheid is een belangrijk thema binnen de gemeente, met een specifieke focus op energie en klimaatopgaven. Zo wordt er onder andere ingezet op verduurzaming van de gebouwde omgeving. Door de ontwikkelde woonvisie (en woonzorgvisie) is er een agenda om te komen tot een passend woningaanbod in Brunssum.

Verkeersveiligheid en bereikbaarheid

Brunssum voert ook een mobiliteitsbeleid gericht op het verbeteren van de verkeersveiligheid en bereikbaarheid van Brunssum.

Wijkgericht werken

Vanuit de gemeente wordt gepionierd met wijkgericht werken om meer aansluiting te vinden bij de leefwereld van bewoners. Daarbij is het streven om de methode en de uitvoer hiervan structureel te verankeren in de organisatie.

Herijking sociaal domein

Er is gestart met een herijking van het sociaal domein, om de middelen en werkwijze beter af te stemmen op de maatschappelijke opgaven. Het sociaal domein kent verschillende voorzieningen en regelingen, bedoeld om hulpbehoevende doelgroepen te ondersteunen en hen te helpen actief deel te nemen aan de maatschappij.

Re-integratie en werkgelegenheid

Sinds 2012 is Betere Buren, het 'mensontwikkelbedrijf', actief om inwoners te ondersteunen bij hun re-integratie op de arbeidsmarkt. Daarnaast stimuleert de gemeente een gezonde leefomgeving voor de jeugd, onder andere door dagelijks een stuk groente en fruit voor ieder kind aan te bieden op scholen.

Meerjarige projecten

Er zijn diverse meerjarige projecten die bijdragen aan de ontwikkeling van Brunssum. Een goed voorbeeld is Citybranding, waarbij de focus ligt op het versterken van de trots en verbondenheid tussen inwoners en ondernemers van Brunssum. Het doel is ambassadeurschap en het creëren van een 'thuisgevoel'.

Ook wordt er gewerkt met de Lokale Inclusie Agenda, dat ervoor zorgt dat alle inspanningen van de gemeente toegankelijk zijn voor iedereen.

Een ander groot project is de ontwikkeling van de Oostflank van Brunssum, een van de grootste ruimtelijk-economische ontwikkelgebieden van Zuid-Limburg.

Participatie

Participatie is, over alle beleidsterreinen heen, een belangrijk thema. Dagelijks wordt er hard gewerkt om elke inwoner actief te betrekken bij het vormgeven van hun leefomgeving. Het participatieproces van de toekomstvisie is een treffend voorbeeld van deze aanpak. Inwoners weten immers zelf het beste wat er speelt in hun omgeving en wat er nodig is.

Hoofdstuk 5

Met welke inzichten bouwen we verder aan onze toekomst?

Brunssum moet zich moderniseren en tegelijkertijd de achterstanden uit het verleden inhalen.

Op zoek naar het omslagpunt.

We weten nu waar Brunssum staat vanuit demografisch, sociaal, ruimtelijk en economisch perspectief, aangevuld met inzichten uit de participatiegesprekken met Brunssumers. Deze geven meer context en duiding aan onze onderzoeksresultaten. In dit hoofdstuk bundelen we de inzichten op hoofdlijnen en bieden we een doorkijk naar verdiepende inzichten. We komen tot leerpunten die essentieel zijn voor de verdere ontwikkeling van onze toekomstvisie.

De hoofdlijnen: welke inzichten zien we per thema?

Identiteit

- Vergrijzing, een drukker gezinsleven, ontgroening en individualisering zijn externe trends die leiden tot toenemende druk op het verenigingsleven en de samenredzaamheid in Brunssum.
- Intergenerationele gelatenheid resulteert in een verborgen trots, bescheidenheid en een gebrek aan besef van eigen kracht en iconen.

Sociaal

- De fysieke en mentale gezondheid van de huidige en toekomstige bevolking is zorgwekkend.
- Veel inwoners vinden het lastig om zelf regie te nemen over hun leven, waardoor zij zich moeilijk uit hun problematiek kunnen helpen en kwetsbaar blijven.
- In sommige buurten stapelen zich meerdere sociale problemen op, wat leidt tot geclusterde multiproblematiek.
- Het toekomstperspectief voor de Brunssumse jeugd staat onder druk, waardoor ontgroening een blijvend risico is.
- Door vergrijzing en de gezondheidstoestand van de inwoners is er een toenemende zorgbehoefte.
- Jeugd voelt zicht vaak onvoldoende verbonden met de eigen omgeving, mede door een tekort aan passende faciliteiten en een mis-match tussen hun behoeften en het beschikbare aanbod.

Ruimte

- Er is een uitdaging als het gaat om ruimtelijke logica en kwaliteitsbesef.
- Het gemobiliseerde verkeer domineert de verkeersstructuur en -routing, wat de ruimtelijke logica belemmert.
- Brunssum beschikt over uniek erfgoed dankzij het mijnverleden. De gemeente staat voor de uitdaging om dit erfgoed te behouden én toekomstbestendig te maken, in relatie tot de beperkte investeringskracht van bewoners.
- Natuur is Brunssums meest waardevolle kapitaal, maar er is spanning tussen de bebouwde omgeving en het natuurlijke kapitaal.
- Brunssum staat voor een planologische herinrichtingsuitdaging door eerdere ruimtelijke interventies.
- De balans van een passend voorzieningenniveau is nog niet bereikt, maar komt wel in zicht.

Economie

- Vergrijzing en de slechte gezondheid van de inwoners zetten de beroepsbevolking onder druk.
- Door ruimtelijke interventies in het verleden is er nieuw economisch perspectief ontstaan.
- Brunssum en de regio liggen gunstig vanuit een internationaal economisch perspectief en zijn goed bereikbaar per auto.
- De balans van een passend voorzieningenniveau is nog niet bereikt, maar komt in zicht.

Impact op de te ontwikkelen koers vanuit externe invloeden

Naast de bovengenoemde inzichten op hoofdlijnen zijn er ook externe factoren van invloed op het toekomstbeeld van Brunssum. Zo spelen trends als digitalisering, een landelijke focus op de gezonde leefomgeving en een gebrek aan vertrouwen in de overheid een rol. Bovendien komen er opgaven "van buitenaf", zoals verduurzaming, groene energie, circulaire economie en het behoud van bodem- en waterkwaliteit, waar de gemeente Brunssum mee aan de slag moet. Deze trends en opgaven kunnen invloed hebben op meerdere domeinen en thema's.

Op zoek naar handelingsperspectief (alleen en samen)

Uit de analyse blijkt dat het voor de gemeente een uitdaging is om te werken met en sturen op een langetermijnvisie. Ook is het (samen) opgavegericht werken in de regio een uitdaging, hoewel er op dit gebied al veel ervaring is opgedaan binnen Parkstad. Nieuwe inzichten over opgavegericht werken en het gebruik van integrale ontwikkelmodellen kunnen mogelijk een nieuw handelingsperspectief bieden voor Brunssum. De gemeente heeft behoefte aan een uitvoerbare koers voor de lange termijn, waarbij de focus ligt op het creëren van optimale leefomstandigheden voor de inwoners.

9 verdiepende inzichten: zijn er relevante of interessante verbindingen?

Naast de inzichten op hoofdlijnen per thema, is het interessant om verbanden te leggen tussen verschillende onderdelen. In combinatie kunnen bepaalde inzichten namelijk meer impact hebben op Brunssum dan wanneer ze afzonderlijk worden beschouwd. Naast de voorgaande hoofdlijnen zijn er negen verdiepende inzichten geformuleerd die relevant kunnen zijn voor de toekomst van Brunssum:

Stedelijke problematiek en perspectief

Sociaal-maatschappelijke opgaven

Brunssum kampt met complexe sociaal-maatschappelijke problemen die sinds de mijnsluitingen hardnekkig zijn gebleken. Armoede, eenzaamheid en gezondheidsproblemen komen vooral voor in de wijken Noord en Oost. Deze vraagstukken vormen een van de grootste uitdagingen voor de komende decennia en vragen om een trendbreuk.

Zelfregie van inwoners

Veel inwoners vinden het moeilijk om zelf regie te nemen over hun leven. Hoewel de gemeente diverse voorzieningen biedt op het gebied van sport, cultuur, onderwijs en zorg, blijft de echte uitdaging het ontdekken wat mensen nodig hebben om hun situatie te verbeteren. Desondanks zijn Brunssumers over het algemeen tevreden met hun leven.

Beroepsbevolking komt onder druk te staan

Vergrijzing

Door vergrijzing komt de beroepsbevolking de komende 10 tot 15 jaar onder druk te staan. Een gezonde en actieve beroepsbevolking is essentieel voor de vitaliteit van de samenleving en voor het behoud van belangrijke voorzieningen zoals zorg en onderwijs. Brunssum loopt enkele jaren voor op de landelijke vergrijzingstrend en heeft relatief weinig instroom van migranten om dit op te vangen, hoewel dit de laatste twee jaar iets lijkt te veranderen.

Gezondheid en participatie

De gezondheid van de huidige en toekomstige beroepsbevolking is een belangrijke uitdaging. Het welzijn van de inwoners is bepalend voor de maatschappelijke en economische ambities van de gemeente. Lage participatie op de arbeidsmarkt en een laag aantal vrijwilligers zijn zorgwekkend. Het creëren van een gezonde beroepsbevolking is essentieel voor de economische en maatschappelijke stabiliteit van Brunssum.

Toekomst van jongeren

Het toekomstperspectief van de jeugd is van groot belang; zij vormen de basis van de volgende generatie werkenden. Het is essentieel dat ze een aantrekkelijk toekomstbeeld hebben, zowel voor zichzelf als voor de gemeente.

Economische kansen vanuit een nieuw perspectief

Buitenring (N300)

De aanleg van de buitenring (N300) biedt nieuwe mogelijkheden voor economische groei en levenskwaliteit. De verbeterde verbindingen met omliggende voorzieningen en werkgelegenheid vragen om een herbezinning op de fysieke inrichting van de gemeente om deze kansen optimaal te benutten.

Herstructurering bedrijfslocaties

Locaties aan de buitenring, zoals Oostflank, Haefland en Bouwberg, bieden kansen voor herstructurering. Door efficiënt gebruik van deze locaties kan de gemeente economische groei stimuleren en werkgelegenheid dichtbij huis creëren. De aanwezigheid van JFC is hierbij een belangrijke pijler.

Centrumontwikkeling

De nieuwe centrumvisie richt zich op de ontwikkeling van een economisch en (be)leefbaar stadshart. Dit biedt kansen om het ondernemersklimaat te verbeteren en een aantrekkelijker leefmilieu te creëren, met ruimte voor vernieuwende vormen van ondernemen en (be)leven in Brunssum.

Wonen als kans en opgave

Woonaantrekkelijkheid

Brunssum biedt een aantrekkelijke woonomgeving tegen relatief lage kosten en met goede voorzieningen. De aanleg van de buitenring heeft de bereikbaarheid sterk verbeterd. Ook de nabijheid van meerdere hoogwaardige natuurgebieden biedt een grote meerwaarde. De uitdaging ligt in het verbeteren van de woningkwaliteit en leefbaarheid, maar ook het consolideren en beter benutten van het aanwezige voorzieningenniveau. Het doel is om jonge gezinnen aan te trekken en te behouden. Dit sluit aan bij de wijkgerichte aanpak om woningen en wijken te verduurzamen.

Specifieke uitdagingen in de wijken

De wijkgerichte aanpak is belangrijk vanwege de specifieke uitdagingen in wijken zoals Noord en Oost. Vergrijzing, eenzaamheid, gezondheidsproblemen en verouderde woningen vragen om extra aandacht om de wisselwerking tussen fysieke inrichting en sociale uitdagingen beter te benutten. Daarnaast staan deze wijken voor een grote moderniseringsopgave op het gebied van verduurzaming en vergroening. Specifieke uitdagingen doen zich voor in buurten met lage inkomens en een hoog percentage particulier bezit, evenals in buurten met een cultuur beschermde status.

Adaptatie en vernieuwing zijn nodig

Toekomstbestendigheid

Net als andere gemeenten moet Brunssum moderniseren en zich voorbereiden op de toekomst. Dit vraagt om een inhaalslag, zodat achterstanden van de afgelopen decennia verkleind worden. Maar we moeten ook vooruitkijken naar de uitdagingen van morgen. Centraal staat o.a. verduurzaming, groene energie, circulaire economie, klimaatadaptatie en het behoud van natuur-, bodem- en waterkwaliteit. De verhouding tussen overheid en burger speelt hierbij een cruciale rol.

Keuzes maken in een uniek stedelijk landschap met een bijzondere (gevoelige) achtertuin

Ruimte effectief benutten

De verstedelijkte gemeente Brunssum heeft beperkte ruimte. Opgaven zoals energietransitie, natuurbehoud, woningbouw en economische structuurversterking leggen allemaal een claim op de beschikbare ruimte. Het is belangrijk om deze ruimte efficiënt in te zetten voor maximale maatschappelijke meerwaarde.

Behoud van ruimtelijke kwaliteit

De mijngeschiedenis heeft Brunssum een unieke ruimtelijke kwaliteit gegeven: het grootste aaneengesloten beschermde stads- en dorpsgezicht van Nederland. Maar deze kwaliteit vervaagt met de tijd. Door de sterke focus op de gebruikswaarde (functionaliteit als verbindende structuur) komt de toekomst- en belevingswaarde van de gebouwde omgeving onder druk te staan. De ruimtelijke analyse laat zien dat een gebrek aan regie bijdraagt aan de vervaging van originele kwaliteiten van de gemeente.

Brunssummerheide: de parel van Brunssum

De Brunssummerheide is een uniek natuurgebied aan de rand van de stad en wordt gekoesterd door de inwoners. Het gebied heeft potentie om een grotere rol te spelen in de identiteit van Brunssum, maar vormt ook een beperking voor ontwikkelingen, bijvoorbeeld vanwege stikstofdepositie.

Saamhorigheid en identiteit lijken te vervagen

Afnemende gemeenschapszin

Waar Brunssum van oudsher bekend stond om zijn rijke verenigingsleven, neemt de gemeenschapszin af. Het aantal vrijwilligers daalt en verenigingen hebben moeite te overleven. Opvallend is dat het aantal mantelzorgers juist hoog is: Brunssumers zorgen goed voor hun familie, maar lijken minder betrokken bij hun omgeving. Met een afnemend percentage beroepsbevolking in de komende 10 tot 15 jaar - wat bijvoorbeeld in de zorg leidt tot een focus op noodzakelijke zorg - ontstaat er een grote uitdaging op het gebied van samenredzaamheid.

Verborgen trots en bewustzijn

Brunssumers tonen een verborgen trots voor hun woonplaats, vooral voor plekken zoals de Brunssummerheide, het Vijverpark en lokale evenementen. Toch wordt deze trots vaak overschaduwd. Brunssum zit nog steeds in de hoek van de klappen: berichten in de media zijn meestal negatief van aard. De gemeente beschikt daarnaast over een groot aantal en goed bereikbare (commerciële en maatschappelijke) voorzieningen. De vraag is echter of we ons dat voldoende beseffen alsook benutten.

Brede welvaart als kans

Brede Welvaart als integraal denkkader

Het concept van Brede Welvaart biedt een nieuw perspectief op het welzijn van inwoners en daarmee een nieuw handelingsperspectief voor de gemeente. Verschillende regio's in Nederland laten zien dat er belangrijke nuances zijn in de manier waarop welvaart kan worden beschouwd. Economisch sterke regio's hebben niet per definitie hoge brede welvaart. Elementen zoals gezondheid, woontevredenheid, natuur en milieu en maatschappelijke betrokkenheid tellen ook mee en zijn vaak net zo belangrijk als materiële welvaart. Dit denkkader kan inspireren tot oplossingen die eerder misschien niet op het netvlies stonden.

De uitdagingen en kansen die hierboven zijn beschreven, vragen om een gerichte, langdurige en eerlijke visie voor de toekomst van Brunssum. De gemeente moet effectief omgaan met haar beschikbare kapitaal en keuzes maken die de leefomstandigheden van de inwoners verbeteren.

Brunssum als onderdeel van een groter geheel

Regionale samenwerking

Brunssum is fysiek, maatschappelijk en cultureel nauw verweven met de Parkstadgemeenten en Zuid-Limburg. Dit biedt kansen voor gezamenlijke initiatieven en nieuwe mogelijkheden, zoals euregionale samenwerking met steden als Eindhoven, Aken en Luik. Er liggen ook kansen om beschikbare ruimte, zoals de Oostflank, in te zetten voor de versterking van een (eu)regionale economische hoofdstructuur. De verbeterde infrastructuur door de buitenring versterkt de positie van Brunssum in de regio en opent nieuwe perspectieven.

Invloed van bovenaf

Brunssum maakt deel uit van een groter geheel binnen Zuid-Limburg, de provincie Limburg en Nederland. De gemeente wordt beïnvloed door ambities op hogere niveaus, zoals grootschalige energieopwekking, ruimte voor natuur en water en de woningbouwopgave. Het is belangrijk dat de gemeente alert blijft op de invulling en verdeling van deze ambities over de regio, en de wijze waarop schaarse middelen als ruimte voor lokale behoeften kunnen worden ingezet.

De ongelijksoortigheid van de inzichten

Als we de verdiepende inzichten nader bekijken, kunnen we concluderen dat de onderzoeksresultaten divers en ongelijksoortig van aard zijn. Sommige zijn specifiek voor Brunssum, terwijl andere meer regionaal van toepassing zijn. Het gaat over nu en het verleden, maar ook over later. Er zijn zowel kansen als bedreigingen. En de inzichten variëren van abstract tot zeer concreet.

Deze diversiteit komt voort uit het feit dat er op verschillende abstractieniveaus en vanuit verschillende perspectieven input is verzameld. Dit alles toont aan dat de situatie in Brunssum complex en uitdagend is, met tal van verbindingen tussen domeinen en thema's.

Gezien de veelheid, causaliteit en complexiteit van de inzichten is er behoefte aan structurering en waardetoekenning om tot integrale opgaven en doelen voor de gemeente te komen. Dit zal richting geven aan de toekomstkoers van Brunssum.

Redactie: Copywrebel
Fotografie: Nose for Photography,
Emile Verhijden fotografie,
BYV-Media, Bernice Israël, Heemkunde
Vereniging & Fotoarchief Brunssum
Vormgeving: Visia Media

Jouw toekomstige

brunssum

